

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

05

15.F.127

MIJN TAALBOEK.

METHODISCHE HANDLEIDING

VOOR HET

Zuiver Schrijven op de Lagere School.

DOOR

S. F. KLEINBENTINK,

Leeraar aan het Kon. Instituut v. d. Marine te Willemsoord,

EN

L. J. DE VRIES,

Hoofd eener School te 't Zand (Zijpe).

~~~~~  
**DERDE STUKJE.**  
~~~~~

25 Cent.

TIEL. — D. MIJS. — 1892.

Bij den Uitgever dezes zijn mede verschenen:

KLEINBENTINK en DE VRIES, Voorlooper van »Mijn Taalboek” en »Het Stellen”. Eenvoudige taal oefeningen voor het tweede leerjaar	f 0,20
KLEINBENTINK en DE VRIES, <i>Mijn Taalboek</i> . Methodische Handleiding voor het zuiver schrijven op de Lagere School. 3 stukjes. Prijs van het 1e en 2e stukje	f 0,20
KLEINBENTINK en DE VRIES, <i>Het Stellen in de Lagere School</i> . Methodische Voorbereiding tot het Verstandig Schrijven. 4 stukjes. 1e stukje <i>De enkelvoudige zin</i> . 4de herziene druk. 2e stukje <i>De enkelvoudige en de samengestelde zin</i> . 4de herziene druk. 3e stukje <i>De samengestelde en beknopte zin</i> . 3de herziene druk. 4e stukje <i>Voortzetting en toepassing van de vorige stukjes</i> . 3de herziene druk. Prijs van het 1e en 2e stukje 15 Cent, 3e en 4e stukje 20 Cent.	
Handleiding bij idem <i>3de herziene druk</i>	f 0,50
J. M. H. BOSMAN, <i>De eerste stap</i> , N ^o . 1	- 0,25
J. M. H. BOSMAN, <i>De eerste stap</i> , N ^o . 2—8. Elk stukje.	- 0,15
J. M. H. BOSMAN, <i>Rood Wit en Blauw</i> , N ^o . 1. 30ste dr.	- 0,20
J. M. H. BOSMAN, <i>Rood Wit en Blauw</i> , N ^o . 2. 27ste dr.	- 0,22 ⁵
J. M. H. BOSMAN, <i>Rood Wit en Blauw</i> , N ^o . 3. 24ste dr.	- 0,25
J. M. H. BOSMAN, <i>Rood Wit en Blauw</i> , N ^o . 4. 16de dr.	- 0,25
J. M. H. BOSMAN, <i>Veelkleurige Bloemen</i> , N ^o . 1. 15de dr.	- 0,25
J. M. H. BOSMAN, <i>Veelkleurige Bloemen</i> , N ^o . 2. 13de dr.	- 0,25
J. M. H. BOSMAN, <i>Veelkleurige Bloemen</i> , N ^o . 3. 9de dr.	- 0,30
J. M. H. BOSMAN, <i>Veelkleurige Bloemen</i> , N ^o . 4. 8ste dr.	- 0,30
J. M. H. BOSMAN, <i>Zoutkorreltjes</i> , N ^o . 1. 17de druk.	- 0,30
J. M. H. BOSMAN, <i>Zoutkorreltjes</i> , N ^o . 2. 13de druk.	- 0,30
J. M. H. BOSMAN, <i>Zoutkorreltjes</i> , N ^o . 3. 5de druk.	- 0,35
J. M. H. BOSMAN, <i>Zoutkorreltjes</i> , N ^o . 4. 3de druk.	- 0,40
J. M. H. BOSMAN, <i>De Dierenvriend</i> , 4de druk	- 0,30
VAN ANKUM, <i>De Schoolcourant</i> . Inleiding tot de lectuur van Dag- en Weekbladen. Een leesboek voor de hoogste klassen der lagere scholen en herhalingscholen	f 0,45
VAN BUUREN, <i>Wees Beleeft</i> , 2de druk	- 0,12 ⁵
DEWALD, <i>Uit het Kinderleven</i> , 5de druk	- 0,25
E. DRENTH, <i>De Huisdieren</i>	- 0,25

817636:3

~~Ver. Ned. / Sp.~~

MIJN TAALBOEK.

09/15. F. 127

METHODISCHE HANDLEIDING

VOOR HET

Zuiver Schrijven op de Lagere School.

DOOR

S. F. KLEINBENTINK,

Leeraar aan het Kon. Instituut v. d. Marine te Willemsoord,

EN

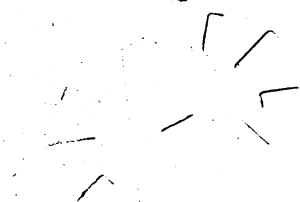
L. J. DE VRIES,

Hoofd eener School te 't Zand (Zijpe).

~~~~~  
**DERDE STUKJE.**  
~~~~~

TIEL. — D. MIJS. — 1892.

Rijksuniversiteit - Gent
Seminaries voor Historische
en Vergelijkende Pedagogiek

1.

De hond blaft.

- Vragen:** 1. Wat is het onderwerp van dezen zin?
2. Wat wordt er van het onderwerp *gezegd*?
3. Wat is *blaft* voor een woord?

Onthoud: Het werkwoord zegt iets van het onderwerp.
Daarom wordt het ook wel *gezegde* genoemd.

Opgave: Onderstreep het *gezegde* van deze zinnen tweemaal.

De pijp rookt. Het vuur knettert. Wij leeren. Piept daar een muis? De ruit is gesprongen. De meester heeft geroepen. Het kind was verdwaald. Mijn broer vertrekt. Hij is vertrokken. Luidt de bel? Gisteren verliet het stoomschip Prins Willem onze haven. Het lampegglas is heden avond voor de tweede maal gesprongen. Hoe helder schijnt de maan! Prachtig verlicht zij de met sneeuw bedekte toppen der boomen. Haar licht wordt door de ijskristallen in de sloot duizendvoud weerkaatst. Het portret uwer moeder lijkt uitstekend. Wij zijn hier al geruimen tijd geweest, en wij blijven nog den geheelen namiddag. Mijn schip, vertelde een matroos, bleef op de Engelsche kust. Vijf der onzen zijn daarbij gebleven.

2.

De hond is getrouw. Piet wordt smid.

- Vragen:** 1. Wat zijn de werkwoorden in deze zinnen?
2. Zeggen die werkwoorden iets van *de hond* en van *Piet*?
3. Mogen we die werkwoorden gezegden noemen?

4. Wat behoort er bij om die gezegden volledig te maken?
5. Wat is dus eigenlijk het gezegde van deze zinnen.

Onthoud: Er zijn werkwoorden, die nog een woord noodig hebben om het gezegde volledig te maken.

Opgave: Maak het gezegde van deze zinnen volledig, en onderstreep de deelen van het gezegde tweemaal.

De herdershond is De tijger is In een vochtige kast wordt het ijzer Het vleesch blijft 's Zomers wordt de melk spoedig Jan werd om dien grap. Het volk bleef aan den koning. De luiaard wordt nooit In een bosch blijft de grond Michiel de Ruyter werd Onder water blijft het hout Een pekelharing is Het lood is, terwijl kurk is. Mijn broer timmerman, maar ik schilder.

3.

De hond is de vriend van den mensch.

- Vragen:**
1. Wat is het onderwerp in dezen zin?
 2. Welke woorden vormen het gezegde?
 3. Welke bepaling staat in dezen zin?

De hond is de vijand van den wolf.

- Vragen:**
1. Wat is het gezegde in dezen zin?
 2. Welke zijn de deelen?
 3. Wat is *is* voor een woord?
 4. En hoe noemt ge *de vijand*?
 5. Hoe heeten de overige deelen van den zin en waarom?

Onthoud: Een gezegde bestaat soms uit twee deelen. Het eerste deel is een werkwoord. Het tweede deel is een zelfstandig naamwoord.

Opgave: Plaats onder het onderwerp van deze zinnen *een* streep, onder het gezegde *twee* strepen en onder de bepalingen ~~~~~.

Gij zijt de oudste van uw broers. Jan is de knapste leerling van de school. Wij zijn de jongsten van onze klas. Mijn oom is de vriend van den burgemeester. Hendrik is de koetsier van den postwagen. Gij zijt de neef van onzen pachter. Prins Willem was de grootvader van Willem II. Een jaar is Piet ambtenaar bij de posterij. Hoe oud is uw jongste zusje?

4.

Mijn oom *is de eigenaar* van deze boerderij.

Mijn oom *wordt de eigenaar* van deze boerderij.

Mijn oom *blijft de eigenaar* van deze boerderij.

Mijn oom *heet de eigenaar* van deze boerderij.

Mijn oom *schijnt wel de eigenaar* van deze boerderij.

Mijn oom *gelijk wel de eigenaar* van deze boerderij.

- Vragen:**
1. Wat is het onderwerp in deze zinnen?
 2. Wat het gezegde?
 3. Welke bepaling komt er in voor?
 4. Uit welke deelen bestaat het gezegde?
 5. Hoe noemt gij het eerste deel van het gezegde?
 6. Drukt elk werkwoord hetzelfde uit?
 7. Welke overeenkomst is er toch tusschen?

Onthoud: Het werkwoord in zoo'n gezegde is niet altijd *zijn*. Het kan ook *worden*, *heeten*, *blijven*, *schijnen*, *gelijken*, *zijn*.

Opgave: Zet onder het onderwerp *één* streep, onder het gezegde *twee* en onder de bepaling ~~~~~.

De koe heet een zoogdier. Mijn broer wordt de knapste jongen van de school. De vleermuis schijnt een vogel. De vleermuis is een zoogdier. Jan lijkt wel de baas in huis. Is die jongen een vriend van u? De neef van Jan wordt soldaat. Piet heet de beste rekenaar uit de school. Die hond lijkt wel een wolf.

5.

In April wordt het weiland groen.

- Vragen:**
1. Wat is het onderwerp in dezen zin?
 2. Welke woorden vormden het gezegde?
 3. Welke de bepaling?
 4. Wat is het eerste deel van het gezegde?
 5. En het tweede?
 6. Welk soort van woord is *groen*?

Onthoud: Het tweede deel van een gezegde behoeft geen zelfstandig naamwoord te zijn. Het kan ook een bijvoeglijk naamwoord wezen.

Opgave: Plaats onder het onderwerp *één* streep, onder het gezegde *twee* en onder een bepaling ~~~~~.

Die hond lijkt wel dol. In October worden de boomen kaal. Is uw broer vlijtig? Na die wandeling was ik zeer vermoeid. Bij vorstig weer zijn de wegen hard. Bij lamplicht lijkt de groene kleur blauw. In den donker zijn alle katten grauw. Het ijs was door den dooi zacht geworden. Is uw broer soldaat geworden? Neen, hij is tuinier gebleven. Mijn vader blijft altijd bedaard. Deze man heet rijk, maar hij is arm. Ik ben niet altijd zoo gelukkig geweest. Dat was vroeger een mooie tuin, maar thans lijkt hij een wildernis. De pot verwijt den ketel, dat hij zwart is.

6.

Mijn broer is soldaat.

Mijn broer was soldaat.

Mijn broer is soldaat geweest.

Mijn broer was soldaat geweest.

Opgave: Zooals deze zinnen moet ge de volgende in vier vormen opschrijven.

Jan wordt smid. Die jongens zijn lui. De bladeren worden geel. Het volk blijft den koning getrouw. De bladeren van den hulst blijven groen. Het weer wordt ruw.

7.

De hond is de vriend van den mensch.

De kat is de vijand van den hond.

Mijn broer wordt de chef van dit kantoor.

Jan blijft de vriend van dien armen man.

Mijn oom is de eigenaar van deze boerderij geworden.

Piet heet de knapste rekenaar van de school.

Vragen: 1. Noem vlug de gezegden van deze zinnen op.
2. Uit hoeveel deelen bestaat ieder gezegde?
3. Welk woordje staat voor het tweede deel?

Onthoud: Voor een zelfstandig naamwoord, dat een deel van het gezegde is, staat altijd *de, die, onze, enz., nooit den, dien, onzen, enz.*

Opgave: Vul deze oefening in.

Mijn vriend is d- neef van den burgemeester. Jan wordt d- best- rekenaar van de school. Dit is d- best- boom uit den tuin. Ik ben d- vriend van dien armen jongen gebleven. Gij waart altijd d- vlugste van de jongens. Hendrik is d- meesterknecht op die fabriek geworden. Gij zijt onze- best-

jongen. De eik heet d- koning van de boomen. Jan was d- aanvoerder van den troep. Dit is d- bouwval van een kasteel. In vroeger eeuwen was het d- beschermer van deze streek tegen den vijand. Flak is jarenlang d- metgezel van mijn vader geweest, als hij op de jacht ging.

8.

Vul deze oefening in, en onderstreep het gezegde van elken zin. Voor het gezegde staat altijd *de*, *die*, enz., want het is immers geen bepaling. Maar voor een bepaling mannelijk enkelvoud staat *den*, *dien*, enz., denk daarom!

B.v. *De hond is de vriend van den mensch.*

D- hond (*m*) is d- vijand (*m*) van d- wolf (*m*). D- eik (*m*) is d- koning van het woud. D- half- cent (*m*) is d- kleinste van onze munten. Die- officier wor- d- bevelhebber van die- vesting. Uw oom is d- eigenaar van die- tuin (*m*) geworden. D- staart (*m*) is het roer van d- visch (*m*). Deze- ring (*m*) schijnt mij d- mooiste. D- mol (*m*) heet d- vriend van d- landman. Een ongerust- slaap (*m*) is d- straf van d- booswicht. Jan lijkt wel d- baas van d- troep (*m*). Dit land is d- aardappelakker (*m*) van onze- buurman Is Jan d- knapste- van d- school? Wor- uw broer d- kapitein van die- boot? D- Wolga is d- grootst- stroom (*m*) van Europa. D- Mont-Blanc is d- hoogst- berg (*m*) van d- Alpen. D- Waal is d- breedste- arm (*m*) van d- Rijn (*m*).

9.

Het paleis van den koning is een schoon gebouw.

Het paleis des konings is een schoon gebouw.

- Vragen: 1. Wat is het onderwerp in den eersten zin?
 2. Wat is het gezegde?
 3. En de bepaling?

4. Is de bepaling in den tweeden zin dezelfde als in den eersten zin?
5. Welk verschil is er dan?
6. Beteekent *des konings* hetzelfde als *van den koning*?
7. Wat beteekenen deze bepalingen dan?
8. Hoe zoudt ge zulke bepalingen kunnen noemen?

Onthoud: Mannelijke bepalingen, die met *van* beginnen kunnen soms anders gezegd worden. Het woordje *van* valt weg, *den* verandert in *des* en er komt een *s* achter het zelfstandigwoord.

Opgave: Vul in en verander de bepalingen.

D- oudst- zoon van den koning heet kroonprins. D- gemalin van den keizer heet keizerin. D- eik is d- koning van het woud. Hebt gij d- heer van het huis gezien? Ik heb in een versje gelezen van d- engel van den dood. In naam van den koning zijt gij mijn gevangene. Het huis van den burgemeester wer- geplunder-. Kent gij d- twaalf maanden van het jaar? Prins Willem wer- d- vader van het vaderland genoemd-. Het leger van den vijand naderde.

10.

In de vorige oefening hebt ge gezien, dat men in plaats van *van den* soms *des* schrijft. Evenzoo schrijft men soms *diens*, *mijs*, enz. in plaats van *van dien*, enz. Verander nu de bepalingen van deze zinnen, en vul in.

Het huis van mijn vader is verkocht. D- klauwen van den tijger drongen in zijn vleesch. Is d- woning van uw vader reeds verkocht? D- grenzen van ons land zijn moeilijk te verdedigen. Het leger van dien keizer wer- geheel verslagen. Gij moet d- raad (*m*) van uw vriend opvolgen. Het

kasteel van den baron lag op een rots. Hij heeft d- eer van zijn vaderland gered. D- koning van het land riep d- soldaten op. Het leven van een landbouwer is rustig. De blauwe kleur van den hemel heet azuur. Alles zwich- e voor d- wil (*m*) van den koning. D- dagen van uw leven zijn getel-. Het leven van een mijnwerker is treurig. Zij is d- oudste dochter van het huis.

11.

Het paleis van de koningin wordt verbouwd.

Het paleis der koningin wordt verbouwd.

Vragen: 1. Waarin verandert *van de* in dezen zin?

2. Waarom niet in *des*?

Onthoud: Bij vrouwelijke bepalingen schrijft men soms voor *van de der*. Evenzoo voor *van mijn mijner*, voor *van die dier*, enz.

Opgave: Verander nu de bepalingen van deze zinnen en vul verder in.

D- zoon van die arme weduwe is verdronken. D- kleur van de roos is zacht rood. D- kleur van de lelie is smetteloos wit. Ik heb d- goud- ring (*m*) van mijn zuster weer gevonden. Het huis van onze tante is door d- burgemeester gekocht. Volg d- raad (*m*) van uw moeder. D- waarde van deze boerderij is zeer verminder-. Ik woon op d- hoek (*m*) van de straat. D- bevolking van die stad neemt sterk af. De stad ligt in het midden van onze provincie. Aan d- oostkant (*m*) van onze gemeente wor- veen gegraven. Aan d- oever van de zee bevin- zich een duinenrij.

12.

Het leven van de visschers is vol gevaren.

Het leven der visschers is vol gevaren.

Onthoud: In het meervoud kan men in zulke bepalingen voor *van de* altijd *der* schrijven, onverschillig of de bepaling mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is.

Opgave: Vul in en verander de meervoudige bepalingen van deze zinnen. *Van die* wordt *dier*, enz.

D- kleding van de visschersvrouwen en van de boerinnen is soms heel vreemd. D- ligging van deze steden is zeer gunstig. D- prijs van de koeien en van de schapen steeg aanmerkelijk. Wij moeten d- zorg van onze ouders met dankbaarheid vergelden. Ons leger zwich-e voor d- overmacht van de vijanden. Paddestoelen groeien in d- schaduw van de boomen. D- dominé sprak van d- slechtheid van de menschen. D- bedding van de rivieren en van de kanalen wor- steeds hooger. De pannen waaiden van de daken van de huizen. Het vleesch van de koeien is gezonder dan dat van de varkens. Het spek van de visschen van de koude zeeën lever- traan 1). Die redenaar vertel- ons van het leven van de wilden. Het hoofdvoedsel van de bewoners van deze streek bestaa- in aardappelen 1).

13.

In deze oefening vindt gij allerlei bepalingen: mannelijk, vrouwelijk, onzijdig, enkelvoud en meervoud. Ge moet ze evenzoo veranderen als in de vorige oefeningen.

Denk er echter aan, dat *van den prins* wordt *des prinsen* en de woorden *vorst*, *mensch*, *paus*, *hertog*, *knaap* en *hart* evenzoo veranderen.

De kluzenaar woonde in d- schaduw van het woud. Het paleis van den Prins heette Prinsenhof. Ik won-e mij aan d- doorn (*m*) van de roos. Het leven van dien krijgsman

1) Hier wijze men op de welluidendheid. Het eerste *van* blijft.

staat in dit boek vermeld. De zeden van onze voorvaderen waren anders dan die van onze. De prijs van de koffie en van de thee is aanmerkelijk gedaald. De mond van deze rivieren verzaand. De edelman stond zijn zoon de helft af van de opbrengst van zijn landerijen. De prins werd bekleed met de waardigheid van zijn vader. De kleur van de wei van de melk is lichtblauw. De uitwerking van het geweld van de stormen is geducht. Ken jij de naam (*m*) van de deelen van een bloem? Het klimaat van de heete luchtstreken is meestal ongezond. Hoe vond jij de kleur van die bloemen? Hoe vond jij de smaak (*m*) van deze pruimen? De krant spreekt van de moed (*m*) van onze soldaten. Het paleis van den paus heet het Vatikaan. De zoon van den vorst was de lieveling van het volk.

14.

De pijp van vader is gebroken.

Vaders pijp is gebroken.

- Vragen:**
1. Welke bepaling ziet gij in den 1sten zin.
 2. Waarbij behoort die?
 3. Wat is er met die bepaling gebeurd in den 2^{den} zin?
 4. Welke verandering heeft het woord *vader* ondergaan?
 5. Is er ook verschil in beteekenis?
 6. Wat drukt die bepaling dan in beide zinnen uit?

Maria's boek is niet nieuw meer.

- Vragen:**
1. Welke bepaling staat hier voor boek?
 2. Wat drukt die uit?
 3. Heeft men de *s* nu ook aan het woord verbonden?

Onthoud: Een bepaling van bezit staat soms voor het zelfstandig naamwoord en gaat dan uit op een *s*, of op *'s*, wanneer het woord eindigt op een klinker.

Opgave: Schrijf de bepalingen van bezit voor het zelfstandig naamwoord.

Het huis van grootvader zal morgen geveerd worden. Hier ziet gij het schip van oom. Achter deze straat vindt gij den tuin van mijn vader. Het kleine kind zat op den schoot van moeder. De japon van Cato is gescheurd. Het gedrag van Willem mishagde den meester. Deze mijnheer is de echtgenoot van juffrouw Mina geworden. De geboden van God mag men nimmer overtreden. Frankrijk is de vijand van Duitschland geweest. De vriend van Filips zal de mijne nooit worden. De oogen van Margaretha zwommen in tranen. De naam van Napoleon schrikte eens de vorsten van Europa op. De lust van den mensch is het leven van den mensch. De kusten van Java zijn in het Noorden gedeeltelijk laag en vlak. Dit boek bevat al de gedichten van Tollens 1).

15.

Hoe groot was het loon van den trouwen wachter?

Hoe groot was het loon des trouwen wachters?

- Vragen:** 1. Wanneer krijgt het bijvoeglijk naamwoord een *n*?
 2. Waarop gaat het bijvoeglijk naamwoord uit als het voorafgegaan wordt door *des*?
 3. Waarop zal het bijvoeglijk naamwoord moeten eindigen als het voorafgegaan wordt door *mijns*, *uws*, *haars*, enz.?

Vul in: Ieder ha- medelijden met het huisgezin d- arm- visscher-. Wij namen d- raad (*m*) d- groot- meester- ter

1) Hier geve men een vingerwijzing.

harte. D- helft van d- opbrengst zijn- uitgestrekt- landerijen gaf d- vorst aan d- zoon zijn- jongste- zuster. Men heeft d- grootst- bochten dez- kronkelend- rivier weggenomen en daardoor aan d- handel (*m*) en d- scheepvaart een groot- dienst (*m*) bewezen. Dit stoomschip zal d- wateren d- Indisch- Oceaan (*m*) doorklieven. Te Zaandam vin- men nog d- woning een- groot- timmerman-. De dichter Poot schreef eens: »Hoe genoeglijk rolt het leven een- gerust- landman- heen.» Tarwe is het hoofdproduct dez- vruchtbare- streek. Wie bewonder- niet het werk dez- jong- kunstenaar-? D- notaris werd op d- laatste- veiling (*v*) d- koper d- kostbare- goederen. Op het hoofd d- berucht- roover- is door d- politie (*v*) een hoog- som gestel-. Kent gij het lied: „O schitterend- kleuren van Nederland- vlag”?

16.

Hebt gij den man gezien?

- Vragen: 1. Wat is het onderwerp in dezen zin?
 2. Wat is het gezegde?
 3. Welke is de bepaling?

Ik zoek dien man?

Vraag: Kent gij het onderwerp, het gezegde en de bepaling van dezen zin?

Hebt gij den man gezien, dien ik zoek?

- Vragen: 1. Uit hoeveel zinnen bestaat dezen zin?
 2. Hoe heet zulk een zin, die uit meer dan een zin bestaat?
 3. Welke onderwerpen zijn er in dezen zin?
 4. Welke gezegden?
 5. Welke bepalingen?

Opmerking: Deze samengestelde zin wordt dus zoo opgeschreven:

Hebt gij den man gezien, dien ik zoek?

Opgave: Zet een streep onder de onderwerpen twee strepen onder de gezegden en ~~~~~ onder de bepalingen van deze samengestelde zinnen:

Kent gij den man, die mij zoekt? Werkt uw broer bij den heer, die naast ons woont? Verkoopt gij het paard, dat ik gezien heb? Uw zuster koopt den hoed, dien ik gezien heb. Ik ken den koopman, die altijd bij u komt. Bij dezen zend ik u den brief, dien wij laatst van vader ontvingen. Den boom, die door den bliksem getroffen werd, heeft men omgehouden.

17.

Ik ken den man, dien ik zoek.

Ik ken den man, die mij zoekt.

Opmerking: Hier zijn twee samengestelde zinnen. De deelen daarvan zijn gescheiden door een komma. Ze zijn verbonden door het woordje **die(n)**. Dat woord heet *betrekkelijk voornaamwoord*. Waarom zou in den eenen zin *dien* staan, en in den anderen *die*?

Onthoud: Als het betrekkelijk voornaamwoord een bepaling, mannelijk en enkelvoud is, schrijft men **dien**. Anders is het altijd **die**.

Opgave: Vul nu in met *dien* of *die*, en wat is weggelaten.

Hier is d- man, gij zoekt. Hier is d- man, u zoekt. Ik koop d- visch (*m*), gij vangt. Hoe heet d- visch, daar zwemt? Jan viel uit d- hoog- boom (*m*), daar staat. Waar is d- boom, door d- bliksem

(*m*) getroffen is? Daar staat d- boom, d- bliksem getroffen heeft. Waar zijn d- boeken, ik nodig heb? Dat is een roos, ik zelf geplant heb. Verkoopt gij d- visschen (*m*), gij vangt? Ik heb d- vogel (*m*) laten vliegen, ik gevangen heb. Deze- heer, d- neef d- nieuw- minister is, wor- d- burgemeester van N.

18.

Vul in evenals in de vorige oefening. Onthoud dit goed: schrijf *dien* als het betrekkelijk voornaamwoord bepaling (mannelijk enkelvoud) is, maar anders altijd *die*. Wanneer een woord vrouwelijk is, behoeft ge u dus niet te bedenken, ook niet, wanneer het meervoud is. Is het woord *onzijdig* enkelvoud, dan moet ge *dat* schrijven.

Hier is het huis van d- man, gij zoek-. Ken- gij d- heer, hier woon-. De dame, hier woont, is rijk. Waar zijn d- boeken, ik u geleen- heb? Waar is d- hond (*m*), gij gekoch- hebt? Hoe bevalt u d- inkt (*m*), ik gemaak- heb? Jan heeft d- ring (*m*) gezien, gij verloren hebt. Waar zijn d- rozen, ik gepluk- heb? D- boom (*m*), d- tuinman gesnoei- heeft, staat in vol- bloei (*m*). Het paard, gij beree- was schuw. Door d- storm, gister heersch- e, is deze- boom (*m*) ontwortel-. Zullen d- gasten, gij genoodig- hebt, komen? Ken- gij d- vogel (*m*), mijn broer geschoten heeft? Ik ken d- naam (*m*) van d- vogel (*m*) niet, daar op die- tak (*m*) zit.

19.

Als de vorige oefening.

Hoe beval- u d- ezel (*m*), ik voor u gekoch- heb? Waar zijn d- brieven, mijn broer geschre- heeft?

Gij von- d- ring (*m*); ik verloren ha-. Hier is d- ring, mij te wijd is. D- man, daar loop-, is d- zoon van d- burgemeester. Volg d- goed- raad (*m*), uw vader u gaf. Volg d- raad, goed is. Eer uw ouders, zooveel voor u doen. Ik heb d- man, d- brand (*m*) blusch-, een gulden gegeven. Waar is d- gulden (*m*), ik u geleen- heb? D- gulden, daar ligt, is voor d- knecht. Jan lus-e d- pannekoek (*m*) niet, zijn zuster gebak- ha-. D- bloemen, gij daar ziet, zijn door d- knecht gezaai-. Ik heb d- brief (*m*), ge mij geschre- hebt, niet ontvangen. Wat vraagt gij voor d- haas (*m*), daar ligt? Dat is d- haas, onze- knecht gescho- heeft. Ik ben naar d- school geweest, op d- hoek (*m*) dez- straat staat. In d- tuin, zich achter het gemeentehuis bevin-, staat een moerbezieboom in vol- bloei (*m*). D- gulden (*m*), gij von-, is van d- knecht dez- oud- dame.

20.

*De man is bedroefd. } De man, wiens vrouw ziek is,
Zijn vrouw is ziek. } is bedroefd.*

*De vrouw is bedroefd. } De vrouw, wier man ziek is,
Haar man is ziek. } is bedroefd.*

Opmerking: In deze zinnen ziet gij, dat het betrekkelijk voornaamwoord niet altijd *die* of *dien* is, maar ook wel *wiens* of *wier*.

Vraag: Wie kan zeggen, wanneer het betrekkelijk voornaamwoord *wiens*, en wanneer het *wier* is?

Opgave: Vul deze zinnen in met *wiens* of *wier*.

De jongen, schrift het mooiste was, is verblij-. De tuinman, bloemen het mooiste zijn, ontvangt d- prijs (*m*). Deze dame, goedheid algemeen beken- is, is zeer rijk.

De vorst, regeering voorspoedig is, wor- geprezen. De landbouwer, vee bekroon- is, is d- oom van d- secretaris. De boerin, boter d- hoogst- prijs (*m*) kreeg, was verblij-. Ik heb dit gehoor- van d- jongen, vader burgemeester dez- gemeente is. Dez- jongen, vader op zee verdronken is, wil toch gaan varen. De vorstin, onderdanen in opstand kwamen, vluch-e uit d- hoofdstad.

21.

De vader, wiens zoon op zee vaart, is nooit gerust.

De moeder, wier kind ziek is, is diep bedroefd.

Deze boom, welks takken op den grond hangen, is een treurwilg.

Deze vrucht, welker smaak bitter is, is gezond.

Vraag: Waarom staat in de eerste zinnen *wiens* en *wier*, en in de laatste zinnen *welks* en *welker*?

Onthoud: Achter *persoonsnamen* schrijft men *wiens* of *wier*, achter namen van *dingen* schrijft men *welks* of *welker*.

Opgave: Vul in met *wiens*, *wier*, *welks*, *welker*.

Deze bloem, geur zoo doordringend is, heet jasmijn. Ik heb d- boer gezien, vee bekroon- is. Ik heb het vee gezien, eigenaar d- hoogst- prijs (*m*) ontving. Ik heb een tuin (*m*) gezien, eigenaar in Parijs verblijf hou-. Ik heb d- tak (*m*) afgehou-, bladeren verdor- waren. Hier is geld voor d- vrouw, huis afgebran- is. Ik weet een huis, dak boven d- kerk uitsteek-. Ik ga naar d- heer, in tuin zulke lekkere moerbeieën groeien. Deze stad, schoonheid wereldberoemd is, ligt aan d- voet (*m*) van een hoog- berg (*m*). Ik lees van een woud, in schaduw een hutje ston-. Daar is de vrouw, van goed-

heid gij wel gehoor- hebt. Ik lees van een rivier, bedding
steeds hooger wor-.

22.

De mannen, wier arbeid gedaan is, ontvangen hun loon.

De vrouwen, wier mannen op zee varen, zijn angstig.

De landen, welker bewoners lui zijn, blijven arm.

Opmerking: Ge ziet hieruit, dat men in het *meervoud*
wier zegt onverschillig, of men mannen of
vrouwen bedoelt. Maar wat gebruikt men
voor namen van *dingen* of *dieren*?

Opgave: Vul in met *wier* of *welker*.

De dieren, jongen gezoog- worden, heeten zoogdieren.
Raven, veeren wit zijn, zijn zeldzaam. De landbou-
wers, akkers overstroom- waren, werden arm. Ik heb
de vrouwen gezien, kinderen naar Amerika zijn ver-
huis-. Vogels, pooten van zwemvliezen voorzien zijn,
worden zwemvogels genoem-. Vroeger waren er steden,
muren torenhoog waren. Menschen, gelaatskleur zwart
is, heeten negers. Daar zijn de boerinnen, boter het
meest gekleur- is. Er wer- druk gearbei- aan de kerken,
muren door de kanonnen beschadig- waren. Er zijn land-
streken, bewoners te lui zijn om te werken. De schipbreu-
kelingen, angstgeschreeuw men duidelijk vernam, konden
niet gere- worden.

*23.

In deze oefening moet het betrekkelijk voornaamwoord
ingevuld worden. Ge hebt te kiezen tusschen *die*, *dien*,
wiens, *wier*, *welks*, *welker*. Vul tevens in het lidwoord en
de vormen van het werkwoord.

Dez- boom, takken op d- grond (*m*) hang-, is
eeuwenoud. Die- boomen, takken gesnoei- zijn, zullen

veel vrucht dragen. D- grijsaard, eenige zoon overleestierf kort daarna. Hier is geld voor d- menschen, ... oogst is verniel-. D- aardappel (*m*), gebruik nu algemeen is, was in d- vorig- eeuw onbekend. Visschen, staart horizontaal lig-, behooren tot d- familie d- walvisschen. Rivieren, loop dezelfde is, heeten tweelingrivieren. D- man, woorden anders zijn dan zijn daden, wor- niet vertrouwd-. Vrouwen, mannen overleden zijn, heet- weduwe. D- Rijn, oorsprong zich in Zwitserland bevin-, mon- uit in d- Noordzee. D- heer, gij daar ziet, is d- zwager mijn- vriend-. Dat was d- hevigst- storm (*m*), ik ooit beleef- heb. Waar is d- knecht, het mandje bracht? Geef d- knecht, gij daar ziet deze- gulden (*m*). Ik hou- niet van menschen, woorden anders zijn dan hun daden.

24.

Wij luisteren naar het gezang van den nachtegaal.

Op dat huis staat een torentje met een windwijzer.

Sedert 1830 hebben de Nederlanders in vrede geleefd met de naburen.

Opmerking: De woordjes *naar, van, op, met, sedert, in* heeten **voorzetsels**.

Vraag: Hoe heeten de zindeelen, die met een voorzetsel beginnen?

Opgave: Gebruik de volgende woorden als voorzetsel, m. a. w. bedenk eens bepalingen, welke met deze woordjes beginnen.

aan, achter, behalve, binnen, buiten, bij, door, gedurende, halverwege, in, jegens, krachtens, langs, met, na, naar, naast, nevens, niettegenstaande, om, ondanks, onder, op, over, rondom, sedert, sinds, te, tegen, tegenover, tot, tusschen, uit, uitgezonderd, voor, zonder.

25.

Vul thans de voorzetsels in.

KASTEELLEN.

Om het land de Noormannen te verdedigen, bouwden de ridders, het begin der 11^e eeuw, sterke kasteelen steile heuvels het begin bestonden deze slechts een dikken toren; dien toren bevond zich een versterkte legerplaats. Later veranderden die versterkte kampen echte vestingen; de poort die kasteelen was koppen wilde zwijnen bedekt en de poort verhieven zich torentjes. Om de vesting te komen moest men drie muren klimmen en drie slooten waden of drie ophaalbruggen gaan.

.... den oorlog, dien zij alles verkozen, beoefenden zij de jacht. Des avonds de jacht teruggekeerd, hielden zij groote festijnen fakkellicht.

26.

Er zijn ook voorzetsels, die uit meer dan een woord bestaan: *boven op, van af, door middel van, in spijt van, ter wille van, ten gevolge van, dwars door, enz.*

Vul in deze oefening weer de weggelaten voorzetsels; lees eerst de voorzetsels van de vorige oefening nog eens over.

.... al zijn inspanning is hij niet zijn onderneming geslaag-.

Wees vriendelijk anderen, wees streng uzelf.

Dadelijk het eten ga ik school. Mijn weg lei-
.... groene weiden en dicht kreupelhout.

.... mijn verblijf in Amsterdam heeft het aanhoudend geregen-, en mijn terugkomst is het steeds mooi weer geweest.

De notaris heeft al zijn zoons meegenomen op reis, den oudsten.

Wie niet mij is, is mij.

De vijanden stonden gewapen- elkaar; mijn tusschenkomst zou het een gevecht gekomen zijn.

.... dezen weg mag niet gereden worden, boete de wet bepaald.

Bijvoeglijke naamwoorden eindigen *sch*, *bits*, *spits*, enz.

Het station Halfweg ligt Amsterdam en Haarlem.

Er ontstond een hevige twist die mannen; al mijn pogingen, kon ik hen niet bedaren brengen.

27.

Daar is de man.

Ik heb met **dien** (man) gereisd.

Vragen: 1. Kunt ge van deze zinnen één samengestelden zin maken?

2. Wat gebeurt er met het woord **dien**?

3. Waardoor zou dat komen?

Onthoud: Achter een voorzetsel verandert het woord **dien** in **wien**.

Daar is de vrouw.

Ik heb met **die** (vrouw) gereisd.

Vraag: Wat ziet ge, als ge van deze twee zinnen één maakt?

Onthoud: Achter een voorzetsel verandert het betrekkelijk voornaamwoord *die* in *wie*, en *dien* in *wien*.

* **Opgave:** Vul deze oefening in. Als er geen voorzetsel voor staat moet ge natuurlijk *die* of *dien* schrijven.

Mijn zuster, van ik zooveel hou-, is ernstig ziek.

De man, op ik vertrouw-e, en ik hoog ach-e, heeft mij bedrogen.

De mannen, over gij klaag-, zijn reeds gestraf-.

Stanley, van gij zeker wel gehoor- hebt, is dwars door Afrika gereis-.

Mijn vriend, zonder ik nooit uitga, heeft mij in den steek gelaten.

De reiziger, met ik gisteravond pra-e, en van morgen hier geweest is, is een volle neef van onzen burgemeester.

De koningin, van onze meester vertelde, hee-e Elisabet.

Den naam d- koningin, gij bedoelt, weet ik niet.

De timmerman, door uw huis gezet is, hebt gij nog niet betaal-.

Kent gij den man, voor deze brief bestem- is?

De heer, aan deze brief gerich- is, woont naast den notaris.

Deze heer is de kapitein, met ik de reis naar Londen gedaan heb.

De jongen, van men zulke groote verwachtingen had en zooveel geld verleer- heeft, is plotseling overleden.

*28.

De heer, aan wien ik dit geld moet betalen, woont in Den Haag.

De heer, wien ik dit geld moet betalen, woont in Den Haag.

Vragen: 1. Waarom staat in den eersten zin *wien* en niet *dien*?

2. Staat het voorzetsel *aan* ook in den tweeden zin?

3. Wat zoudt ge dus in *dien* zin verwachten?

Onthoud: Al is het voorzetsel *aan* weggelaten, men schrijft toch even goed *wie* en *wien*, in plaats van *die* en *dien*.

Opgave: Vul deze oefening in. Er zijn ook zinnen bij, waar *die* of *dien* moet staan!

Kent gij d- heer, . . . ik sigaren lever? Mijn vader, . . . ik het nieuws mel-e, verblij-e zich zeer. Deze man, . . . gij zooveel geeft, vergel- uw weldaden met ondank. Hebt gij d- dokter gesproken, . . . uw ziek- vader behandel-? D- jongen, . . . ik dit boek zal geven, is morgen jarig. Uw moeder, . . . gij alles verschuldig- zijt, moogt gij geen verdriet aan doen. Uw zuster, . . . u in uw ziekte zoo goed verzorg- heeft, is een braaf meisje. De weduwe, . . . wij dit geld zullen geven, arbei- d- heel- dag voor d- kost (*m*). D- man, . . . gij geld geeft, zal ik werk verschaffen. De man, . . . d- prijs (*m*) gewonnen heeft, is d- knecht van onze- pachter.

29.

Reintje de Vos, die looze schalk, was den beer te slim af. Ik ken veel verhaaltjes van Reintje den Vos, dien loozen schalk.

- Vragen:**
1. Welke andere naam wordt hier aan den vos gegeven?
 2. Waarom staat in den eersten zin *die looze schalk* en in den tweeden zin *dien loozen schalk*?
 3. Waardoor wordt deze bepaling van de andere zinsdeelen gescheiden?

- Onthoud:**
1. Een andere naam, dien men achter een woord schrijft, heet *bijstelling*.
 2. Zulk een bijstelling staat tusschen twee komma's.
 3. Als de bijstelling behoort bij een *bepaling mannelijk enkelvoud*, dan schrijft men *den, dien*, enz.; anders altijd *de, die*, enz.

Opgave: Vul deze oefening in en onderstreep de bijstellingen.

Meester heeft van onze - grootst - zeeheld, d - wakker - De Ruyter verteld. D - zoon van d - smid, die - ondeugend - jongen, heeft d - bok geslagen. Ik heb van d - Mont-Blanc (*m*), d - hoogst - berg van Zwitserland gelezen. D - Rijn* (*m*), d - grootst - stroom van Midden-Europa, ontspringt op d - St.-Gothard (*m*). Hier is Piet, d - zoon van d - vroeger - dokter. Grootvader praatte over Willen I, d - eerst - koning van Nederland.

Met Jan, d - zoon van buurman Smit, d - winkelier op d - hoek dezer straat, heb ik een weddenschap aangegaan.

Voor Columbus, d - ontdekker der Nieuwe wereld, heeft men een standbeeld opgericht.

Joost van den Vondel, d - prins der Nederlandsche dichters, heeft veel gedichten op Oldenbarneveld gemaakt, d - grootst - staatsman zijner eeuw.

De vos sprak tot d - raaf (*m*): »Gij, d - schoonst - vogel der aarde, zijt door d - koning der dieren afgezonden om mij, arm - stumper, te spijzigen.»

*30.

Als de vorige oefening.

Jan, d - zoon van uw oud - knecht, heeft d - hoogst - prijs (*m*) behaal -. Hier is een vers over d - adelaar (*m*), de - koning d - vogels. D - eik (*m*), d - koning d - woud -, verheft zich boven al het ander geboomte. Dit is een gedicht over d - roos, d - koningin d - bloemen. Hier is het werk van Jan, d - knapst - leerling onz - klasse. Deze kous is gebrei - door Anna, de vlijtigst - leerling d - school. Hebt ge wel eens van Rembrandt gehoor -, d - beroemdst - schilder van ons land? Gij moet Piet, die - leugenaar, niet gelooven. Ik heb deze - schoon - vogel (*m*) van Jan, onze - knecht, gekregen.

De Main is een zijrivier van d- Rijn, d- grootst- stroom (*m*) van Duitschland. Door d- Pinsterstorm (*m*), d- hevigst- storm, die- ik mij herinner, werden groote verwoestingen aangericht. Hendrik, d- oud- makker mijn- jeugd, zal ik nooit terugzien. In Utrecht staat d- domtoren (*m*), d- hoogst- toren van Nederland.

31.

Den jongen, dien gij daar ziet, heb ik een lekkeren boterham gegeven, omdat hij honger had.

- Vragen:** 1. Uit hoeveel zinnen bestaat deze samengestelde zin?
 2. Welke zijn die zinnen?
 3. Noem het onderwerp, het gezegde en de bepalingen van elken zin.

Opmerking. Deze samengestelde zin kunt gij aldus opschrijven:

1. Den jongen heb ik een lekkeren boterham gegeven.

Ik — Onderwerp.

Heb gegeven — Gezegde.

Een lekkeren boterham — Bepaling. (wat).

Den jongen — Bepaling. (aan wien).

2. Gij ziet dien (jongen) daar.

Gij — Onderwerp.

Ziet — Gezegde.

Dien jongen — Bepaling. (wien).

Daar — Bepaling. (waar).

3. Hij had honger.

Hij — Onderwerp.

Had — Gezegde.

Honger — Bepaling. (wat).

Opgave. Doe evenzoo met deze samengestelde zinnen:

Waarom hebt gij den man, die hier dezen morgen geweest is, den brief niet gegeven?

Gisteren ontvingen wij den brief, waarin oom ons berichtte, dat hij in Amerika behouden was aangekomen.

Wij vernamen, dat de brand was aangekomen, doordat een jongen, die bij het hooi had gespeeld, een lucifer aangestoken had.

Ieder zei, dat Jan Baas over het paardje getild was, en ik geloof, dat men gelijk had, want zijn haan moest altijd koning kraaien, ofschoon hij van toeten noch blazen wist.

* 32.

De groenteboer heeft den hit, die met den wagen op den loop geweest is, aan den slager verkocht.

- Vragen: 1. Waarom staat hier *de* groenteboer en *den* hit?
 2. Waarom *die* en niet *dien*?
 3. Waarom *den* wagen, *den* loop en *den* slager?

Opgave: Vul deze zinnen in.

D- notaris heeft d- tuin (*m*), die- achter d- kerk ligt, van d- dokter gekocht.

D- knecht, — gij naar d- stad hebt gezonden, heeft d- dokter niet thuis getroffen.

D- boom, die- gij daar ziet, zal onze- knecht omhakken, daar hij d- tuin teveel beschadwt.

Op d- hoek (*m*) d- straat staat d- blindeman, die- u om een aalmoes vroeg.

Gij moet die- inktpot (*m*) schoonmaken, omdat d- inkt dik wordt.

Men zal d- hond van d- slager doodschieten, omdat hij d- zoon van onze- buurman gebeten heeft.

Jan, d- neef van d- ontvanger, heeft d- ezel gekocht, die- gij daar ziet.

D- dikst- appel (*m*) uit d- mand zal ik aan Piet, d- zoon van onze- goed- koetsier, geven.

Wij zijn voor d- regen (*m*) thuis gekomen; juist toen wij d- stoep (*m*) opgingen, begon d- regen te vallen.

D- haan (*m*) van d- toren (*m*), die- gij daar ziet, is laatst met d- hard- wind (*m*) afgewaaid.

D- honing (*m*), die- ik van d- bijker heb ontvangen, is beter dan de honig, die- gij van d- bakker hebt gehaal-.

33.

HERHALING VAN HET BETREKKELIJK VOORNAAMWOORD.

- Vragen: 1. Wanneer schrijven we *dien*?
 2. Wanneer *wiens* en *welks*?
 3. Wanneer *wier* en *welker*?
 4. Wat is het verschil tusschen *wiens* en *welks*?
 5. Wat is het verschil tusschen *wier* en *welker*?
 6. Wanneer kunnen we *wien* en *wie* schrijven?
 7. Wanneer moeten we *wien* en *wie* in plaats van *dien* en *die* schrijven?

Wilgen. takken op d- grond (*m*) hangen, heeten treurwilgen. Hij was een vorst, hoogste geluk beston- in d- welvaart zijn- onderdanen. Hij is d- man, op ik vertrouw. Een koningin, naam ik vergeten ben, wer- door haar eigen- onderdanen vermoor-. Kent gij d- boer, ik d- ezel verkocht heb? Deze- eik (*m*), takken zoo dik zijn als een gewoon- boom (*m*), heeft d- bliksem (*m*) in tweeën gespleten. Deze jongen, alle menschen bederven, wor- zeker een lastig kind. Een land, koning gedurig oorlog voer-, kan nooit tot hoog- bloei (*m*) geraken. Ieder mensch, daden zijn als zijn woorden, wor- geëer-. Deze bloem, geur overeenkomt met die d- vanille, heet slangenbloem. Menschen, leven nuttig is voor d- maatschappij, worden na d- dood (*m*)

betreur-. Bergen, toppen zich boven de 12000 voet verheffen, heeten Alpen. D- jongen, met gij altijd wandel-, vertrouw ik niet. Was d- hond (*m*) dol, ge doodgeschoten hebt? De vrouw, ge dit geld zen-, zal verblijzen.

34.

Als de vorige oefening.

Van Speyk, d- heldendood (*m*) stierf voor d- eer d- vlag, was een Amsterdamsche- weesjongen. Hoe vin- gij d- jongen, met gij gister hebt gewandel-? De boerin, boter de beste gekeur- wor-, krijgt d- hoogst- prijs (*m*). Jan lus-e de kersen niet, ik hem zon-. Elke- ring (*m*), gij hier ziet, verkoop ik voor d- laag- prijs (*m*) van 8 gulden. Ken- gij een provincie, hoofdstad denzelfde- naam (*m*) draag-? De jagers vluch-en voor d- beer (*m*), zij wild- vangen. D- boom (*m*), d- tuinman gesnoei- heeft, lever-e veel vruchten. Waarom versmaa- gij d- raad (*m*) ik u geef? Waar is het land, inwoners niet behoeven te werken voor d- kost (*m*)? Ken- gij d- boer, van grootvader vertel-e? Ouders kinderen d- verkeerd- weg (*m*) opgaan, hebben veel verdriet. Een vrek is een mensch, hoogste geluk bestaa- in het bijeen- schrapen van een groot- schat (*m*), hem tot niets dien-. De zee, in schoot zooveel schatten verzinken, geeft d- mensch ook schatten terug. Ken- gij d- zee, diepte het grootst is? Ken- gij d- stroom (*m*), oevers het schoonst zijn? Hoe gelukkig is d- moeder, kinderen d- goed- weg (*m*) bewandelen!

35.

Als de vorige oefening.

Daar staat d- man, met hulp ik uit d- vaart gekomen ben. Geef die- man deze- gulden (*m*). De St. Gothard,

op top een klooster staat is een d- hoogste bergen van d- Alpen. D- Rijn (*m*), bron op d- St. Gothard ligt, mon- uit in d- Noordzee. Daar is de vrouw, kind d- eerst- prijs (*m*) behaal- heeft. Ik lees van een hoog- berg (*m*), op top een klooster staat. Heeft d- timmerman, gij altijd hout lever-, u reeds betaal-? Ik ken een plant, vergif iemand binnen vijf minuten doo-. D- toren (*m*), gij daar ziet, heeft d- bliksem (*m*) getroffen. D- toren (*m*), top boven gindsch- boomgroep (*m*) uitsteekt, is door d- bliksem (*m*) getroffen. Kinderen, ouders overleden zijn, hee- weezen. Vogels, vlucht lang en spits is, vliegen snel. Steden, inwoners van d- handel (*m*) leven, noemt men koopsteden. D- keizer van Rusland, macht onbegrens- is, gebie- over een groot deel d- wereld. D- knecht, door d- brand (*m*) geblusch- wer-, ontving een ruim- belooning. Gij wer- gered door d- arm- man, gij gister hebt beleedig-. Zult gij d- man, gij uw leven te danken hebt, ooit meer beleedigen?

36.

Schrijf dit verhaal in den verleden tijd, en vul in. De mannelijke woorden staan onder de oefening.

DE SLIMME POEDEL.

Een- schoenpoetser in Parijs heeft een- heel slim- poedel. Als er een- heer aankomt, springt hij eerst in d- straatgoot en loopt dan over d- glimmend- schoenen van d- heer. Deze wordt wel boos op d- poedel, maar wat helpt het hem? D- hond vlucht weg en doet hetzelfde kunstje met een ander- voorbijganger. Dan lacht d- heer en gaat naar d- schoenpoetser, zijn- klant reeds verwacht. Pas glimt d- eerst- laars, of d- ander- heer nadert en vraagt, of d-

schoenpoetser hem gauw wil helpen. Intusschen zet d - poedel zijn werk voort; hij beplast en bemorst alle glimmende laarzen, hij bespeurt. Zodoende bezorgt hij d - baas meer klanten, dan deze bedienen kan. En wat het aardigste is: de poedel bemoeit zich nooit met laarzen, die niet blinken. D - arme schoenpoetser hou - veel van d - hond; als hij hem mist, dan verliest hij zijn halve bestaan.

Mannelijk zijn: poedel, schoen, klant, hond.

37.

Als de vorige oefening.

DE SLIMME POEDEL.

(Vervolg.)

Maar wat geschiedt? Op zeker - dag bemorst d - hond d - laarzen van een - rijk - Engelschman. Deze gaat naar d - schoenpoetser en vraagt, of d - hond hem behoort. D - man antwoordt van ja. D - Engelschman biedt vijftig gulden voor het slimme dier en legt het geld op het bankje. D - schoenpoetser weigert, zeggende, dat, als hij d - hond mist, hij d - kost niet meer verdienen kan. D - hond is alles wat hij bezit; hij houdt van hem als van een vriend. D - vreemdeling biedt nu honderd gulden en telt het geld weer. D - groot - sorn, die voor d - arm - man op het bankje ligt, verleidt hem ten laatste — en hij verkoopt d - hond. Hij zucht wel, omdat hij van zijn - eenig - vriend scheidt, maar — hij steekt het geld in d - zak en d - heer neemt d - poedel mee, die huilt en jankt, omdat hij d - baas verlaten moet.

Pas is d - hond weg, of het spijt d - arm - man, dat hij het trouwe dier verkocht heeft.

Mannelijk zijn: hond, kost, vreemdeling, zak, poedel.

Rijksuniversiteit - Gent

38.*Als de vorige oefening.***DE SLIMME POEDEL.****(Slot.)**

D- nieuw- eigenaar van Poedel reist naar Engeland. Onderweg tracht hij het dier aan zich te gewennen, en geeft hem allerlei lekkers. Maar Poedel houdt zich, alsof hij dat niet ziet en eet niets. D- Engelschman vertrekt met een boot, die van Calais naar Dover vaart. Men brengt Poedel ook aan boord, maar op het oogenblik, dat d- boot van wal steekt, stort hij zich hals over kop in zee en zwemt naar d- wal. Hij bereikt d- oever, klautert tegen d- palen op, en vlucht ijlings in de richting van -Parijs. Hoe vindt het stomme dier d- weg? Dat begrijpt niemand.

Op een regenachtig- avond zit d- schoenpoetser bij zijn bankje, en zucht en klaagt, omdat hij haast niets meer verdient. Treurend denkt hij aan zijn oud- vriend, waarvan hij zooveel houdt. Daar verneemt hij een bekend geblaf om d- hoek d- straat, en Poedel rent als dol op hem af. Wat een vreugde! Zijn baas vindt zijn eenig- vriend terug, maar hoe schrikt hij, als hij ziet, hoe mager en uitgehongerd het arme dier is! Dadelijk haalt hij vleesch van d- slager en trakteert d- trouw- hond. Dat lust Poedel wel!

Mannelijk zijn: eigenaar, wal, weg, avond, hoek, hond.

39.

Schrijf dit verhaal in den verleden tijd en vul de verbindingswoorden in.

DE SCHEEPSJONGEN.

Een Fransche brik zeilt van Toulon naar Håvre met een rijk- lading en veel passagiers. Op de hoogte van d- kust

van Bretagne wordt zij door d- geduchtst- storm overvallen. men in deze- streek ooit beleef- heeft. De kapitein, het dreigend gevaar niet ontgaat, neemt alle maatregelen om d- vol- zee te bereiken. Dit blijkt onmogelijk te zijn: door d- wind en d- golven wordt het schip met onweerstaanbaar- kracht voortgestuw-. Weldra stort het op een onderzeesch- rots.

Onder het scheepsvolk bevindt zich een klein- scheepsjongen, »Vlugge Jaap» genaam-. Gij moet hem zien in zijn blauw baaitje, hoe vlug hij in d- top van d- mast klimt, terwijl het schip schrikkelijk overhelt, d- mast als een rietje buigt en d- stormwind door het tuigage fluit. Wanneer hij verdwijnt achter d- plooiën van een fladderend zeil, dan meenen d- matrozen vaak, dat hij in d- zee is gestor-. Wanneer d- stortzeeën over het dek spoelen en alles meesleuren, wat niet vast staat, dan richten zij hun blikken naar d- plaats, waar »Vlugge Jaap» staat, en wanen hem verloren. Maar Jaap komt er altijd heelhuids af; nu eens hangt hij in d- lucht aan een eind touw, dan weer houdt hij zich vast aan een ra.

Mannelijk zijn: storm, wind, top mast.

40.

DE SCHEEPSJONGEN.

(Vervolg.)

Als d- stortzee weggespoel- is, ziet men hem dadelijk weer aan het werk: hier hecht hij een touw vast, daar haalt hij een knoop aan, ginds bevestigt hij een zeil: altijd tracht hij nuttig te zijn, ook te midden van d- storm. Geen wonder, dat zelfs d- ruwst- matroos van hem houdt. Daarbij is hij zoo vroolijk en tevreden: hij lacht, als het vel zijn-

handen verscheur- is door het schuren van d- kabel, als zijn lichaam gekneus- is tegen d- mast of d- ra, of als het spatwater zijn baaitje doorweekt.

Zijn moeder, eenige zoon hij is, woont in Håvre. Zij werkt hard om d- kost te verdienen en lijdt dikwijls gebrek. Maar Jaap bespaart al zijn loon, hij bergt het in een linnen- zak, hij altijd bij zich draagt. Hoe verlangt hij naar zijn moeder, van hij een jaar geleden (*scheiden*). Voor haar is d- klein- schat bestem-, hij in d- linnen- zak bewaart.

Het schijnt echter, dat Jaap zijn moeder nooit weder zal zien. D- brik wordt door d- wind en d- zee zoo hevig geteister-, dat ieder verwacht, dat zij voor d- volgend- dag verbrijzel- zal zijn.

Mannelijk zijn: storm, kabel, mast, kost, zak, schat, wind, dag.

41.

DE SCHEEPSJONGEN.

(Vervolg.)

»D- sloepen uit!» beveelt d- kapitein met een donderend- stem, die- luider dan het gehuil van d- storm weerklinkt. Het bevel wordt terstond gehoorzaam-, maar nauwelijks bevindt zich een boot aan d- oppervlakte d- zee, of deze verzwelgt ze en ontnemt d- schepelingen aldus d- laatst- hoop op redding. Ieder berei- zich voor op d- naderend- dood. Maar Jaap, d- scheepsjongen, nadert d- kapitein en zegt: »Met Gods hulp en als gij het niet verbie-, zal ik een laatst- poging wagen. Gij bin- een dun touw om mijn lijf, ik zwem door d- branding heen naar d- kust, gij viert het touw en als ik over d- klippen geklauter- ben, dan bevestig- gij daaraan een zwaar- kabel, ik met behulp d- visscherlui

aan land zal trekken. Hij wordt daar stevig bevestig- en gij glij- één voor één langs d- kabel naar d- wal.”

Eerst wil d- kapitein niets van deze edel- zelfopoffering hooren, hij verbiedt d- knaap d- onderneming te wagen; de zee staat zoo hol, dat d- knaap een wis- dood te wachten staat. Maar Jaap antwoordt, dat hij zwemt als een waterrat, en dat hij best kans ziet d- oever te bereiken.

Mannelijk zijn: storm, dood, kabel, wal, oever.

42.

DE SCHEEPSJONGEN.

(Slot.)

Bovendien vin- hij het precies hetzelfde, of hij in d- zee verdrinkt of op het schip. D- matrozen lachen en verklaren, dat Jaap volkomen gelijk heeft. Een hunner, die- Jaapje goed kent, voegt er bij, dat hij in vlugheid d- bruinvisch evenaart. D- kapitein stemt eindelijk toe. Maar, voordat d- knaap in d- zee springt, overhandigt hij d- kapitein d- klein- schat, hij zoo zorgvuldig bijeengegaar- heeft, zeggende: »Als gij het leven re- en ik niet, dan zen- gij dit geld aan mijn oud- moeder, niet waar?» Een uur later, na een vreeselijk- strijd te midden d- schuimend- branding, heelt Jaap d- eerst- klip bereikt. Hij klautert er over, maar een golf neemt hem op en werpt hem met kracht tegen d- hard- steen. Toch houdt hij moedig vol en worstelt van d- een- klip naar d- ander-. Gekneus- en geheel verstijf- van d- koude staat hij eindelijk op d- oever. Visscherlieden snellen toe en trekken d- kabel naar zich toe, de schepelingen aan het touw bevestig- hebben. De kleine Jaap heeft hun leven gered.

Mannelijk zijn: bruinvisch, schat, strijd, steen, oever, kabel.

43.

Wij werken voor ons dagelijksch brood.

Mijn oom komt dagelijks bij ons aan huis.

- Vragen:** 1. Bij welk woord behoort *dagelijksch* in den eersten zin?
 2. Welk soort van woord is *brood*?
 3. Bij welk woord behoort *dagelijks* in den tweeden zin?
 4. Wat soort van woord is *komt*?

- Onthoud:** 1. Woorden, die bij zelfstandige naamwoorden staan, heeten *bijvoeglijke naamwóorden*.
 2. Woorden, die bij werkwoorden behooren, heeten *bijwoorden*.
 3. Hetzelfde woord kan bijvoeglijk naamwoord en ook bijwoord zijn.

Opgave: Schrijf deze oefening over en zet achter alle cursief gedrukte woorden, of het bijvoeglijke naamwoorden of bijwoorden zijn.

Jan schrijft *flink*. Die *flinke* jongen heeft zijn broer uit het water gehaal-. Gij hebt *flink* gehandel-. Er woei een *flinke* bries.

De roos is een *schoone* bloem. Ook de lelie is zeer *schoon*. Dat portret is *schoon* geteeken-.

Uw paard loopt *hard*. Wat waait het *hard*! Er waait een *harde* wind. Jan werkt *hard*. Het schip kreeg een *hard*- stoot (*m*).

Wij hebben *prettig* gewandel-. Ja, het was een *prettige* wandeling.

Is uw broer *vlug* in het rekenen? Rekent hij *vlug*? Een *vlugge* jongen rekent *vlug*.

Die teekening is *fraai*. Wie heeft dat zoo *fraai* geteeken-? Hoe heet deze- *fraai*- vogel (*m*)?

* 44.

Wij werken voor ons daaglijksch brood.

Mijn oom komt daaglijks bij ons aan huis.

Vraag: 1. Waarop gaat het bijvoeglijk naamwoord uit?

2. Waarop het bijwoord?

Onthoud: Als een bijvoeglijk naamwoord op *sch* uitgaat, dan heeft het bijwoord een *s*.

Opgave: Vul nu in met *s* of *sch*:

Een weekblad is een krant, die wekelijk - verschijnt. 's Winters is hier een wekelijk - uitdeeling van brood. Hoe groot is uw jaarlijk - inkomen? Ik ontvang jaarlijk - achthonderd gulden. Gij moet u rechtstreek - tot den minister wenden. Bestaat er een rechtstreek - verbinding tusschen Amsterdam en Parijs? De arme man werd ruggeling - in het water geworpen. Hij wierp een zijdeling - blik (*m*) naar mij. Hebt gij van d - driedaag - zeeslag (*m*) gehoord? Daag - draagt hij dezelfde kleeren als des Zondag -. Zijn dit uw daag - kleeren of uw Zondag -? De Rotterdammer verschijnt dagelijk -, de kleine kranten wekelijk -. Jan zat schrijling - op den muur. De tijd vervliegt ra -. De vijand naderde met ra - schreden. Met een onverhoed - beweging greep hij mij aan. Hij pakte mij onverhoed - aan. Men deed een vergeef - poging om hem tot andere gedachten te brengen. Ik heb hem vergeef - gewezen op het gevaar, waarin hij verkeert.

* 45.

Opmerking: Er zijn eenige bijvoeglijke naamwoorden, die altijd een *s* hebben; dat zijn bits, spits, dras, kras, los, ros, wis, gewis, dwars, paars.

Opgave: Vul nu in, evenals de vorige oefening.

Het val - meisje gaf een bit - antwoord. Hoe heet die paarbloem? Gij moet strak - een boodschap doen. De koetsier

hield recht-. Die jongen is link-, ik ben recht-. Schapen worden ziek op dra- weilanden. De pauw is trot-, hij loopt trot-. De ruiter reed met los- teugel (*m*) voort. Werp de touwen lo-! Dat is een kra- oud- heer. Wat ziet gij in d- dwars- doorsnede van een appel? Snijdt den appel (*m*) dwar- door. De held ging een gewis- dood (*m*) tegemoet. Ziet gij die- spits- toren (*m*) daar? In d- herfst (*m*) hebben d- bladeren een ros- tint. Uw geboortedag nadert ra-. Hij wierp mij een schuin- blik (*m*) toe. Bit- meisjes worden niet bemin-. Vin- gij paar- bloemen mooi? Wat heeft die bloem een fri- kleur! In d- winter zijn d- groenten schaar-. Maandelijk- wor- hier een verkooping gehouden. Een ros- gloed vertoonde zich aan de lucht. Dat kind zit averecht- op d- bank. Breid vijf averecht- steken en dan tien gewone. Wat een weid- titel (*m*) voert d- heer, die op dat los- paard rijd-. Zie, hij zit er schrijling- op. Het arme kind smeek- om een aalmoes, maar vergeef-; men keek niet naar haar om.

* 46.

Het meervoud der zelfstandige naamwoorden.

- Vragen:** 1. Wat is het meervoud van *varken*?
 2. Wat is het meervoud van *os*?
 3. En van *rund*?
 4. Waarop gaat dus een woord in het meervoud uit?

Opmerking: Het meervoud van *Zebra* is *Zebra's*, van *paraplu* — *paraplu's*.

Het meervoud van *knie* is *knieën* en van *provincie* — *provinciën*. Van *zee* — *zeeën*.

- Vragen:** 1. Wat merkt gij bij het meervoud van *zebra* en *paraplu* op?
 2. En bij *knie*, en *zee*?
 3. En bij *provincie*?

- Onthoud:** 1. Woorden op *a*, *o* of *u*, krijgen voor de *s* een kommaatje ('), behalve *ra* en *eega*.
 2. Woorden op *ie* of *ee* krijgen een deelteeken (··) op de *e*.
 3. Er valt echter een *e* weg, als de klemtoon niet op *ie* komt.

Opgave: Zet de zinnen van deze oefening in het meervoud. Denk er om, dat het woordje *een* in het meervoud wegvalt.

Deze dame is de tante van mijn vriend. Een sofa is een rustbank. Een horloge is een uurwerk. Een gebergte is een aanzienlijke hoogte; een heuvel is minder hoog. Heeft een ree horens? Een arend of adelaar is een roofvogel. Deze drie lijkt wel een acht; ge moet het cijfer duidelijker maken. Deze knaap maakt een thema. De soldaat staat in het gelid. Het blad van dien boom is glanzig. Het rad van een lokomotief is zwaar. Een edelman had een sloot om zijn slot. Een kokarde is een sieraad. Een juweel is een kleinood. Een moskee is een Mohammedaansche kerk. Een bloodaard is een lafaard. Een secretaris heet ook wel geheimschrijver. Een groote zee heet wel oceaen. Een boa is een reuzenslang. Een massa is een groote hoop. De chef geeft een bevel aan den klerk. Een paraplu is een regenscherm. Een schako is een hoofddekseel. Een cadeau is een geschenk. Een moeder wordt soms mama, en een vader papa genoemd. De man was met zijn eega op reis. De bodem van dit vat is lek. Die zangeres zingt een solo. Aan den mast zit een ra. Een reliquie is een overblijfsel van een heilige.

* 47.

Vragen: 1. Wat is het meervoud van *monnik* en van *hoenderrik*?

2. Wat is het meervoud van *kievit* en van *braadspit*?
3. Welk verschil merkt ge 'op, en waardoor komt dat?

Onthoud: Als de klemtoon *niet* op den laatsten lettergreep valt, wordt de laatste letter *niet verdubbeld*, behalve bij de woorden op *is*.

Opgave: Zet deze zinnen weer in het meervoud:

Het lemmet van dit mes is van staal. Een vonnis is een uitspraak van den rechter. Een kievit is een steltlooper. Een botterik is een domoor. Een vorstin draagt een kroon. Een pelgrim is een bedevaartganger. Zet dat ei op het Eierrek. Een bes heet ook wel bezie. Voor een raam van een gevangenis zit een tralie. Een wortel heet ook wel peen. De groente is schaarsch in Mei. Een plantage is een groote tuin. Die luiaard maakt zijn thema slecht. Een kwaal is een ziekte. De knecht van mijn oom vraagt om meer loon. De kok van dezen rijken heer is een Franschman. Een monnik woont in een klooster. Hier is het graf van dien krijgsman. Een hyena is een roofdier. Een pendule is een slingeruurwerk. Een spies heet een lans. In die kous is een gat. Die rijkaard woont in een paleis. Een laars is een schoeisel. Een kaars wor- van talk of was vervaardig-. Een baars is een visch. Kent gij den eersten regel van dit vers? Hoe is de grens van die provincie? Ik zie een pad op het pad. De timmerman heeft een zaag, een schaaft, een beitel, een hoor, een liniaal, een passer, een bank-schroef, enz. Een filosoof is een wijsgeer. Een blinde-man is een ongelukkig man. De havik vervolgt een hoen. Een Jeeuwerik is een zangvogel. Een perzik is een sappige vrucht.

48.

*Een been is een lichaamsdeel.
De hond kluijft een been.*

- Vragen:** 1. Zet deze zinnen eens in het meervoud.
2. Wat ziet ge nu?
3. Beteekent het woord *been* hetzelfde in den tweeden zin als in den eersten?

Opmerking: Sommige woorden hebben twee verschillende meervoudsvormen. Dat komt, doordien ze *verschillende* beteekenissen hebben.

Opgave: Zet de woorden tusschen haakjes in het meervoud.

Een boom heeft (*blad*). Een boek heeft (*blad*). Wilden dragen geen (*kleed*). Op den vloer liggen (*kleed*). Afgodendienaars noemt men (*heiden*). Zigeuners noemt men ook wel (*heiden*). Ledekanten hebben (*hemel*). De (*hemel*) verkondigen Gods eer. Die (*tuinman*) houden veel (*knecht*). Alva naderde met Spaansche (*krijgsknecht*). De letterkunde noemt men ook wel fraaie (*letter*). Hoeveel (*letter*) telt het A B C? Van een rijk man zegt men, dat hij (*middel*) heeft. Die (*dame*) hebben dunne (*middel*). Met alle (*middel*) trach-e hij zijn doel te bereiken. Doe die arme (*schepsel*) geen kwaad. Er zijn wonderlijke (*schepsel*) in de natuur. Hoeveel (*stuk*) rundvee heeft die boer. De ballon viel in duizend (*stuk*). Wetten werden vroeger op steenen (*tafel*) gegrif-. In dien meubelwinkel zijn mooie (*tafel*), (*sofa*), (*secretaire*) en andere (*meubel*). Dit boek kost vijfzig (*cent*). Die jongen spaart al zijn (*cent*) op. Onze voorouders worden ook wel (*vader*) genoem-. De (*kind*) kwamen zeer laat thuis: de (*vader*) en moeders waren heel ongerust. Boomen hebben (*wortel*). Lust gij graag (*wortel*)? Aan een rijtuig zijn (*portier*). In groote stations vindt men (*portier*). Op de kermis stonden drie (*spel*).

Zal ik u een paar nieuwe (*spel*) leeren? Het (*portier*) van d- wagen werd met geweld dichtgeslagen.

49.

In onzen tuin groeien lelies.

Ziet de leliën des velds!

Vragen: 1. Welk verschil merkt ge in deze zinnen op.
2. Beteekent lelies hetzelfde als leliën.

Opmerking: Er zijn ook woorden, die twee meervouden hebben met *gelijke* beteekenis. Het meervoud op *en* klinkt deftiger dan het meervoud op *s*. Zoo zal men b.v. zeggen: Daar loopen twee *burgemeesters* heen. Maar men leest in de boeken: *Burgemeesteren* en schepenen van Amsterdam

Opgave: Zet de woorden tusschen haakjes in het meervoud, en vul in.

Het lied d- (*nachtegaal*) ruischt door d- zomernacht (*m*). Men kan (*leeuwerik*) en (*nachtegaal*) moeilijk in 't leven houden. D- vijandelijk - aanvoerder wer- in (*keten*) geslagen. De deuren d- poort waren met sterke (*keten*) bevestig-. Daar gaan drie (*officier*) heen. Heeren (*officier*) waren bij het feest tegenwoordig. Die jongens redeneeren als (*professor*). Eenige (*professor*) van d- Leidsch- universiteit hebben ontslag gevraag-. De kleinste (*vogel*) zijn (*kolibri*). Aanziet de (*vogel*) des velds! Kent gij alle (*water*) van Nederland? De drogist verkoopt (*oogwater*) en (*mondwater*). Kameelen worden ook wel (*kemel*) genoemd-. In d- bijbel (*m*) lezen wij van (*kemel*). In deze- ruiker (*m*) zitten (*lelie*), *viool* en (*dahlia*). Wij zijn (*zoon*) en (*dochter*) van hetzelfde vaderland. Mijn oom heeft twee (*zoon*) en drie (*dochter*). (*Broeder*) zijn (*lid*) van hetzelfde huisgezin. (*Broeder*) zijn (*lid*) van dezelfde gemeenschap.

50.

Ik doe den emmer vol.

Ik voldoe mijn schuld.

- Vragen:** 1. Wat zijn de werkwoorden in deze zinnen?
2. Is er ook verschil in beteekenis tusschen *doe vol* en *voldoe*?

Opmerking: Ge ziet uit deze voorbeelden, dat men de deelen van een werkwoord soms *aaneen*, soms *vaneen* schrijft. Wat zegt men b.v. De timmerman *boort* de plank *door*, of de timmerman *doorboort* de plank? Hij *doorboorde* zijn vijand met een mes, of hij *boorde* zijn vijand met een mes *door*?

Opgave: In deze oefening moet ge de werkwoorden tusschen haakjes in den zin *aaneen* of *vaneen* schrijven.

De zon (*ondergaan*) des avonds. De booswicht (*ondergaan*) zijn straf. De generaal (*onderdrukken*) den opstand. De hond kwam boven water, maar de deugniet (*onderdrukken*) hem. Gij (*voldoen*) de maat niet. Gij (*voldoen*) niet aan uw plicht. De jager (*misschieten*) den haas. Uw gedrag (*mishagen*) mij. De diender (*achterhalen*) den dief. Al gaat de leugen nog zoo snel, de waarheid (*achterhalen*) haar wel. (*Aanzien*) gij het kalmpjes aan, wanneer men uw vriend (*mishandelen*)? Gij (*aanschouwen*) hier, wat gij nog nooit te voren (*aanschouwen*) hebt. Moe, (*doorsnijden*) mijn boterham, asjeblijf! Kanalen (*doorsnijden*) ons land in alle richtingen. Het vlugge schip (*doorklieven*) de baren. De houthakker (*doorklooven*) het hout. Jan en Piet zijn aan 't vechten, Jan (*onderhouden*) Piet. Die heer (*onderhouden*) zijn arme familie. Gij (*onderhouden*) uw huis niet goed. De politie (*doorzoeken*) het huis

van mijn buurman. De vijand (*omgorden*) de stad met schansen. De dame (*omhangen*) den mantel om. Hier is een echo: het geluid (*weerkaatsen*) tegen gindsche kerk. De winkelier heeft zich vergist; hij (*overwegen*) de koffie. (*Overwegen*) die zaak gaat. Die man (*overwerken*) zich: hij (*overwerken*) alle dagen een paar uur.

51.

Ik zal den emmer vóldoen.

Ik zal die rekening voldóen.

- Vragen:**
1. Welk werkwoord ziet ge in deze zinnen?
 2. Worden ze verschillend geschreven?
 3. Worden ze verschillend uitgesproken?
 4. Wat verschil is er in de uitspraak?
 5. Hoe wordt een werkwoord uitgesproken, waarvan de deelen *vaneen* worden geschreven in een zin?
 6. En hoe wordt een werkwoord uitgesproken, waarvan de deelen *aaneen* blijven?

Onthoud: Als de klemtoon op het *tweede deel* van een werkwoord valt, blijven de deelen *aaneen*, anders niet.

Opgave: Zet een klemtoonteken boven deze werkwoorden; b.v. *mishágen*. Er zijn er bij, die op twee manieren uitgesproken kunnen worden; b.v. *dóór-snijden* of *doorsnijden*.

Achterblijven, achterhalen, overwegen, overleggen, onderzoeken, ondergaan, omwerpen, omzeilen, aankijken, aanschouwen, wedervinden, wederstreven, weergalmen, doorpraten, doorzien, doorgronden, doorloopen, voorspellen, voorspelden, omarmen, omkoopen, misbruiken, overdenken, volharden, volgieten, voorzeggén, voltooién.

* 52.

Ik heb den emmer volgedaan.

Ik heb die rekening voldaan.

Vragen: 1. Welke zijn de deelwoorden in deze zinnen?
2. Welk verschil merkt ge op?

Opgave: Vul in deze oefening de *deelwoorden* in; de werkwoorden, waarvan ze gemaakt moeten worden, staan tusschen haakjes.

De timmerman heeft de plank (*doorboren*). Met dezen dolk heeft hij den Prins (*doorboren*). Dit werk is bijna (*voltooien*). Hij heeft den vijver met puin (*volgooien*). De politie heeft de schuur (*doorzoeken*). Gij hebt die zaak niet goed (*overdenken*). Wat heeft die gevangene (*misdoen*)? Gij hebt dat werk al weer (*misdoen*). Hoeveel geld heeft uw broer (*overleggen*)? Ge hebt die zaak niet goed (*overleggen*) en (*overwegen*). De grond werd met tapijten (*overdekken*). De som komt niet uit: ge hebt (*misrekenen*). Ons land wordt door talrijke kanalen (*doorsnijden*). Een deugniet heeft de telegraaflijn (*doorsnijden*). Hij heeft zijn lot kalm (*ondergaan*). De zon is van avond prachtig (*ondergaan*). Hebt gij ooit zoo iets (*aanschouwen*)? Die vorst heeft zijn macht (*misbruiken*). Die ongelukkige is geheel (*misvormen*). Gij hebt (*misraden*). Met moeite heeft men den opstand (*onderdrukken*). Het gerucht is tot hier (*doordringen*). Het volk was (*doordringen*) van liefde tot het vaderland. Uw gedrag heeft mij (*mishagen*).

* 53.

Evenals de vorige oefening.

Dit goud is (*waarborgen*). Wat hebben die jongens in mijn tuin (*huishouden*). Alle dorpelingen hebben (*wedijveren*) om

het feest te doen slagen. Mijn broer heeft in zijn plan (*volhouden*) en is eindelijk geslaag-. In 1672 wer- bijna ons geheele land door de Franschen (*overweldigen*). Ik heb die- man altijd (*wantrouwen*). Wij hebben aan uw herstel (*wanhopen*). Ik heb het kleine meisje (*liefkozen*). Wij hebben d- heel- dag (*spelevaren*). Vroeger was niemand (*vrijwaren*) tegen d- pokken. Die lastig- kinderen hebben weer (*harrewarren*). Die schalk heeft tegen mij (*knipooogen*), voordat hij u (*antwoorden*) heeft. Wij hebben al lang naar een plezier- tochtje (*reikhalzen*). Waarom hebt gij (*glimlachen*)? Hebt gij het onweer wel eens goed (*gadeslaan*)? Wat hebt gij daarbij (*waarnemen*)? Die drijfkop heeft (*stampvoeten*) van kwaadheid. Ik heb die- man altijd (*hoogachten*). In d- Fransch-Duitsch- oorlog (*m*) hebben d- Duitschers (*zegevieren*). D- deurwaarder heeft d- winkelier (*dagvaarden*). Het kleine Zwitserland heeft altijd zijn onafhankelijkheid (*handhaven*). Men heeft mij in mijn plannen (*dwardsboomen*).

*54.

Als de vorige oefening.

Hoeveel geld zijt ge (*kwijtraken*)? Die- man heeft zich (*overwerken*), hij heeft te veel (*nachtbraken*). De staat heeft de teruggave d- Postspaarbankgelden (*waarborgen*). Heeft die- jongen zijn leugen (*volhouden*)? Gelukkig hebben die- brandstichters hun plan niet (*volvoerden*). Die spijs heeft mij altijd (*tegenstaan*). Wie heeft die- preekstoel (*m*) zoo fraai (*beeldhouwen*)? In deze- eeuw heeft men alle slaven (*vrijlaten*). Het kleine Holland heeft Spanje's macht (*kortwieken*). Stavoren is erg (*achteruitgaan*). D- hooswicht is zijn straf niet (*ontgaan*). Vroeger werden zware- misdadigers (*radbraken*) en (*vierendeelelen*). Wie zijn plicht gedaan heeft,

heeft (*weldoen*). Het huis wer- van onder tot boven (*schoonmaken*). Hij behoefde zoo kwaad niet te worden; we hebben maar (*gekscheren*). Hebt ge die les reeds (*herhalen*)? We hebben ze nog niet (*opzeggen*). Die zaak is (*misloopen*). Die zaak is (*mislukken*). We hebben d- heel- stad (*doorkruisen*). Hij geeft (*knarsetanden*) van kwaadheid. Hebt ge die zaak goed (*overwegen*)? Wanneer is die- gebeurtenis (*voorvallen*)? D- straten dez- stad worden goed (*onderhouden*). Wie heeft u dat woord (*voorzeggen*)? Men heeft dikwijls het einde d- wereld (*voorzeggen*).

55.

De koningin leeft.

Leve de koningin!

- Vragen:** 1. Wat zijn de werkwoorden in deze zinnen?
 2. Welk verschil merkt ge op?
 3. Wat is het verschil in beteekenis?

Opmerking: Het eerste werkwoord (*leeft*), drukt een *werkelijkheid* uit, het tweede (*leve*) geeft een *wensch* te kennen.

Onthoud: Drukken wij een *wenschelijkheid* uit, dan eindigt het werkwoord nooit op een *t*, wel op een *e*.

Opgave: Onderstreep de werkwoorden in deze oefening, welke een *wenschelijkheid* uitdrukken.

Wie rustig slapen wil, zette alle zorgen op zij, voor hij naar bed gaat. Wie dit niet gelooft, onderzoek de zaak zelf. Uw wil geschiedt. Uw wil geschiede! Uw koninkrijk kome! De koningin komt in onze stad. Wie staat, zie toe, dat hij niet valle! Wie slagen wil, verlieze den moed nooit. Een eerlijk man heft het hoofd fier omhoog. Wie zich zonder

schuld gevoelt, heffe het hoofd fier omhoog. Wie braaf wil blijven, vermijde kwaad gezelschap. Wie evenzoo denkt als ik, heffe met mij dit feestlied aan, en zinge uit volle borst. Wie geloofd wil worden, spreke altijd de waarheid. Dat uw rechterhand niet wete, wat uw linkerhand geeft. Dat geve de Hemel! Hij kome spoedig, of het is te laat. Jan blijft hier. Wie mij hooren wil, hoore en blijve hier!

* 56.

Vul deze oefening in met de vormen van de werkelijkheid of van de mogelijkheid.

God (*geven*), dat uw vader spoedig (*herstellen*). Wie te veel (*hebben*), (*geven*) iets van zijn overvloed. Zijn asch (*rusten*) in vrede. Wie mij lief(*hebben*), (*volgen*) mij. Dat (*verhoeden*) de Hemel! Die grijsaard (*leven*) lang. Deze menschevriend (*leven*) nog lang. Wie niet mee wil, (*blijven*) hier. Wie nu een vogel worden wil, hij (*trekken*) pluimen aan, (*vermijden*) stad- en straatgeschil, en (*kiezen*) ruimer baan! Wie uwer zonder zonde is, (*werpen*) d- eerst-steen. Wie bevreesd is voor d- vijand, (*verlaten*) deze stad. Wie d- vrede (*begeeren*), (*bereiden*) zich voor ten oorlog. Wie d- oud- tijd boven d- nieuw- (*verkiezen*) (*reizen*) met de trekschuit. Menigeen (*begeven*) zich roekeloos in gevaar. Men (*begeven*) zich nooit roekeloos in gevaar. Wie mij hooren wil, (*hooren*). De kommissaris van politie (*onderzoeken*) de zaak sedert gisteren. Wie dit niet gelooft, (*onderzoeken*) het zelf! Wie trek heeft, (*eten*) en (*drinken*) naar hartelust. Wie te veel (*eten*) (*worden*) ziek. Wie veel van zwemmen (*houden*), (*worden*) zeeman. Wie rijk wil worden, (*passen*) op de kleintjes. Wie zich in weelde (*baden*), (*vergeten*) zijn arme- medemensch niet.

*57.

God sta mij bij!

- Vragen: 1. Wat is het werkwoord in dezen zin?
 2. Drukt het een werkelijkheid uit of een wensch?
 3. Waaraan kunt ge dat zien?
 4. Hoe komt het, dat er geen *e* achter het werkwoord staat?

Opmerking: Bij sommige werkwoorden zoals *gaan*, *staan*, *zien*, *doen*, komt geen *e* in den mogelikhedsvorm.

Opgave: Vul weer in:

Wie zich hier (*vervelen*), (*gaan*) gerust heen! Wie niet bedrogen wil worden, (*zien*) goed uit zijn oogen, en (*vertrouwen*) slechts op zichzelf. Wie zich altijd ontevreden (*gevoelen*), (*gaan*) naar Luilekkerland. Wie op d- goed- weg (*m*) wil blijven, (*staan*) vast in zijn schoenen. Wie in Januari jarig is, (*staan*) op! Wie niet naar goed- raad (*luisteren*), (*ondervinden*) de schadelijke gevolgen. Vrede (*zijn*) met ulieden! Gode (*zijn*) dank! Een ieder (*doen*) zijn best! Wie zijn best niet (*doen*), (*gaan*) maar heen, en (*komen*) nooit terug. Wie- het hart tot spreken (*dringen*), hij (*spreken*). De Hemel (*zijn*) ons genadig! De Hemel (*staan*) ons bij! Wie de zaak onderzoeken wil, (*komen*), (*zien*) en (*hooren*)! Wie (*staan*), (*zien*) toe, dat hij niet (*vallen*). De sterke (*staan*) d- zwakke bij, de ziende (*leiden*) d- blinde. De Hemel (*vergeven*) u die- slecht- daad. Niemand (*prijzen*) zich gelukkig voor zijn dood. Wie zichzelf (*prijzen*), (*worden*) niet geloof-. Ieder (*doen*), wat zijn hand (*vinden*) om te doen. Wie tegen dit voorstel is, (*steken*) d- vinger (*m*) op. Ieder (*treden*) vrijmoedig nader, en (*zeggen*), wat hem op het hart (*liggen*). Wie mij lief (*hebben*) (*volgen*), mij!

* 58.

Jongen, werk vlijtig door!

Jongens, werkt vlijtig door!

- Vragen:** 1. Wat drukt het werkwoord in deze zinnen uit?
 2. Welk verschil merkt gij op tusschen de twee werkwoorden?
 3. Waarom heeft het eerste *werk* geen *t* en het tweede wel?

Onthoud: Als het werkwoord een *gebod* uitdrukt, dan schrijft men een *t* in het meervoud, niet in het enkelvoud.

Opgave: Schrijf de werkwoorden tusschen haakjes in den vorm van een gebod.

Mannen, (helpen) mij! Broeders, (reiken) elkaar de hand. Jan, (redden) dat kind uit d- sloot. Mannen, (redden) de schipbreukelingen. Anna, (opruimen) uw boeken op. Vrienden (bijstaan) elkaar in d- nood (*m*). Vader, (geven) mij die- appel (*m*). Broeders, (geven) elkaar d- hand. Piet, (schrijven) die- brief (*m*) spoedig af. Vrienden, (schrijven) mij allen een brief. Soldaten, (strijden) voor het vaderland. Burgers, (vieren) dit feest met opgewekt- geest (*m*). Hein, (gaan) schielijk naar d- dokter. Makkers, (gaan) allen mee. Jongens, (blijven) niet bij d- haard (*m*) zitten, maar (gaan) naar buiten en (rijden) schaatsen. Voerman (rijden) wat harder! Mannen, (toonon) wat gij kunt. Jan, (toonon) dat gij een flink- jongen zijt. (Komen) bij me zitten en (luisteren), goê liên, dan zal ik je wat verhalen.

* 59.

Ik zal komen, ofschoon ik niet genoodigd ben.

Ik zal komen, ofschoon niet genoodigd.

- Vragen:** 1. Welk verschil merkt ge in deze zinnen op?
 2. Wat is in den laatsten zin weggelaten?
 3. Wat is *genoodigd* voor een woord?
 4. Waarom wordt het met een *d* geschreven?

Onthoud: Wanneer van een zin iets weggelaten is, dan heet hij *verkorten zin*.

Opgave: Maak deze zinnen *verkort* en vul tevens in.

Het is verboden over deze - weg (*m*) te rijden op boete, die bij de wet bepaal - is. 1)

Het huis van wijlen d - heer Jansen zal geveil - worden op voorwaarden, die in de krant vermeld - zijn.

Alle mestvaalten moeten opgeruim - worden vóór d - eerst - December krachtens een besluit, dat heden door d - kommissaris is uitgevaardigd -.

Op d - 31 - Augustus zal een volksfeest gevier - worden volgens een programma, dat in d - krant is medegedeel -.

De ploegen zullen vervaardig - worden volgens een model, dat bij d - Heer Hendriks tentoongesteld - is.

Deze - drank (*m*) wor - berei - volgens een recept, dat door d - apotheker A. is samengesteld - en door d - arts B. is goedgekeur -.

De fabriek zal gebouw - worden volgens een bestek, dat door d - opzichter C. is opgesteld -.

Die maatschappij is opgericht in het jaar 1849 volgens statuten, die bij Koninklijk besluit van d - tien - Mei zijn goedgekeur -.

De ongelukkige, ofschoon hij hevig door d - dorst (*m*) gekwel - werd, (*slagen*) er in d - oever (*m*) te bereiken.

1) Hoe zoudt ge dezen zin schrijven, als het slot zoo luidde: Op boete, die de wet bepaal -?

*60.

De paarden, *die trappelden van ongeduld*, konden door den koetsier slechts met moeite bedwongen worden.

De paarden, *trappelend van ongeduld*, konden door den koetsier slechts met moeite bedwongen worden.

Opmerking: Ge ziet hieruit, dat men de zinnen soms ook op een andere wijze verkorten kan. In plaats van dezen zin: Het is mijn gewoonte niet, *dat ik mijn vrienden verlegen laat*, kan men zeggen: Het is mijn gewoonte niet, *mijn vrienden verlegen te laten*. In plaats van: *Voorschriften, die door den minister vastgesteld moeten worden*, zegt men korter: *Voorschriften, door den minister vast te stellen*, enz.

Opgave: Verkort deze zinnen, en vul in: .

Een rechtschapen man, die overal zijn plichten getrouw vervult, vin- zijn loon in d- algemeen- achtting.

Het verblij- mij, dat ik u hier zie.

Hij is waard, dat hij door alle goede menschen geach- en bemin- wordt.

Dat is een land, dat overvloeit van melk en honing.

Op die- overtreding staat een boete, die door d- rechter bepaal- moet worden.

Hij kwam binnen, zonder dat hij groette, en ging weer heen, zonder dat hij een woord sprak.

Mijn oom is tot rentmeester van d- baron benoem- op voorwaarden, die nader bepaal- zullen worden.

De Rijn, die zich een weg baant door de leisteengebergten van Duitschland, voer- een groot- hoeveelheid slib mee.

Het volksfeest zal gevier- worden volgens een programma, dat nader meegedeeld zal worden.

*61.

In deze oefening zijn de zinnen reeds verkort; ge behoeft dus maar in te vullen.

Daar rus- dan eindlijk 't ruwe Noorden,
 Van hageljacht en stormgeloei,
 En rol- d- Rijn (*m*) weer langs zijn boorden,
 Ontsla- van d- winterboei (*m*),
 Zijn waat'ren drenken d- oud- zoomen,
 En 't landvolk, spelen- aan zijn vloed,
 Brengt Vader Rijn d- lentegroet (*m*)
 Als Grootvorst van Europa- stroomen,
 Die, van d- Alpen top gedaal-
 De stranden kus- en scheur- de dijken.

(BORGER.)

't Kruipeud rupsje, moe gekropen,
 Atgetob- in d- eng- cel,
 Brak zijn kluisje fladdren- open,
 Klapwiekte uit zijn dor- schel.
 Zie, daar wieg- het, zie, daar zweef- het,
 Aardsch- damp (*m*) en druk ontvluch-;
 Hooger wieg- het, hooger leef- het,
 Moe gespeel- in lager lucht.

(TOLLENS.)

62.

Van wien *is dat boek?*

Wiens boek *is dat?*

Aan wien *hebt gij den brief gegeven?*

Wien hebt gij den brief gegeven?

Opmerking: Ge ziet hieruit, dat de woordjes *van* en *aan* kunnen weggelaten worden. Men schrijft dan *wiens* of *wien*, als men mannen bedoelt. Spreekt men van vrouwen, dan schrijft men *wie*, of *wier*.

Wie van die mannen moet het werk doen?

Wien van die mannen zoekt gij?

Vraag: Waarom staat in den eersten zin *wie* en in den tweeden zin *wien*?

Opgave: Laat uit deze zinnen, waar het kan, de woorden *van* en *aan* weg, en vul in.

Van wien is die hoed? Aan wien hebt gij het geld geleen-? Aan wie van die meisjes hebt gij d- vingerhoed (*m*) gegeven? Van wien is dat huis? Aan wien hebt gij d- koffer (*m*) gezonden? Aan wie van die dames behoort deze- hond (*m*)? Van wien is die- brief (*m*)? Aan wien ha- gij d- os ver- kocht? Aan wie van uw zusters zult gij d- appel (*m*) geven? Van wien is die- tuin (*m*)? Aan wien hebt gij d- honig (*m*) gelever-? Wie- van die jongens heeft d- ruit gebroken? Wie- van die jongens zult gij straffen? Wie- van deze meisjes moet d- kous breien? Wie- van die heeren heeft u d- weg (*m*) gevraagd-? Wie- van die heeren hebt gij d- weg (*m*) ge- wezen? Wie- deze- dames hebt gij d- brief bezorg-? Van wie- is die- hond (*m*)? Wie- zijt gij? Wie- zoekt gij? Wie- zoekt mij?

* 63.

Uw vriend en de mijne zijn vertrokken.

Ik heb uw vriend en den mijnen gezien.

Vraag: Waarom staat in den eersten zin *de mijne* en in den tweeden *den mijnen*?

Opgave: Vul deze oefening in.

Uw broer en d- mijn- zijn vertrokken. Ik heb uw broer en d- mijn- ontmoet-. Ik vin- uw hond (*m*) mooi, vin- gij d- onze- ook mooi? Hebt gij mijn brief (*m*) met d- uw- op d- post bezorg-? Mijn neef en d- uw- zijn vrienden.

Hier zijn twee ringen (*m*); wilt gij d- licht- of d- zwaar-? Hier hebt gij twee brieven (*m*); d- klein- moet naar d- post, en d- groot naar d- heer A. Van deze twee brieven moet gij d- groot- naar d- post en d- klein- naar d- heer A. brengen. Ik heb twee bergen gezien; d- laagst- heb ik beklommen, maar d- hoogst- was te steil. Welk- inkt (*m*) verkiest gij, d- blauw- of d- rood-? Welke- roos verkiest gij, d- wit- of d- rood-? Mijn oom heeft twee zoon-: d- oudst- heeft hij bij d- smid in d- leer gedaan, en d- jongst- werkt bij d- timmerman. Welk- stok (*m*) verkiest gij: d- dik- of d- dun-? Welk- stok is van u: d- dun- of d- dik-? Welk- haan hebt gij geslacht, d- oud- of d- jong-? Welk- haan is geslacht, d- oud- of d- jong-? Hier is uw stok (*m*); hebt gij d- mijn- ook gezien? Welk- suiker vin- gij lekkerder, d- wit- of d- bruin-?

* 64.

Als de vorige oefening.

Welk- tabak hebt gij bestel-, d- licht- of d- zwaar-? Welk- neef hebt gij van d- trein gehaal-, d- oudst- of d- jongst-? Hier zijn twee zakken (*m*); d- zwaar- moet gij op d- kruiwagen (*m*) zetten, en d- licht- moet gij naar d- bakker brengen. Welk- van deze rivieren is d- diepst-? Welk- wijn (*m*) lust gij liever, d- rood, of d- wit? Ik heb d- wit- liever. Van welk- thee hou- gij het meest, van d- groen- of van d- zwart-? Ik hou- het meest van d- zwart-. Hier zijn twee vogels (*m*); d- klein- moet ge in d- kooi zetten, en d- groot- moet ge aan d- zoon van uw buurman geven. Met welk- wagen (*m*) gaat gij uit rijden, met d- groot- of met d- klein-? Hebt gij mijn hoed of d- uw- op? Ik heb d- mijn- op. Ziet gij die twee mannen? d- een- is mijn oom, d- ander- is mijn neef. Welk- pijp zal ik u

halen, d- lang- of d- kort-? Mijn nicht en d- uw- zijn vriendinnen. Hebt gij mijn tante of d- uw- gesproken? Hebt gij mijn oom of d- uw- ontmoet? Hebt gij wit- wijn (*m*) of rood- bestel-?

65.

Het paleis van den koning wordt verbouwd.

Het paleis van de koningin wordt verbouwd.

De kasteelen van de ridders stonden op heuvels.

Vraag: Als gij uit deze zinnen het woordje *van* weglaat, wat ziet gij dan?

Opgave: Laat uit deze zinnen *van* weg, en vul in.

De hutten van de wilden zijn van takken vervaardig-. De belegering van de stad kos-e veel menschenlevens. D- oudst-zoon van den koning heet kroonprins. Men heeft d- oudst-oom van den koning tot regent benoem-. De financiën van het land waren in een verward- staat (*m*). De komst van den prins verhoe-e d- opstand (*m*). Luister naar d- raad (*m*) van den grijsaard. De poorten van de stad werden gerammei-. De goederen van de opstandelingen werden verbeurverklaar-. De kleeren van de arme vrouw waren gescheur-. De kracht van den orkaan is buitengewoon. De verjaring van de koningin wor- luisterrijk gevier-. D- intocht (*m*) van den keizer wer- luisterrijk gevier-. De heer van het huis hee-e d- gast hartelijk welkom. Een maarschalk is het hoofd van de krijgsmacht. De kleederdracht van de Russen verschilt veel van die van de andere Europeanen. Statig door-kliefde de stoomboot de golven van den Oceaan. Jarenlang genoot ons volk de zegeningen van den vrede. Kent gij de namen van de werelddeelen? In d- naam (*m*) van den koning neem ik u gevangen. De diepte van de zee is zeer afwisselend.

66.

Het huis van mijn broeder is afgebrand.

Het huis van mijn tante is verkocht.

Het huis van mijn ouders staat leeg.

Het leven van dien koning is merkwaardig.

De dood van die koningin wordt betreurd.

De oorlogen van die vorsten waren noodlottig.

Vraag: Hoe worden deze zinnen, als gij *van* weglaat?

Opmerking: De eerste twee zinnen kunnen op twee manieren veranderd worden, welke?

Opgave: Laat uit deze zinnen *van* weg, en vul in. Sommige zinnen moeten op twee manieren veranderd worden.

Hij verkwis-e het erfdeel van zijn broeder. Het vertrek van mijn vrienden is op d- twee- Januari bepaal-. Kent gij d- naam (*m*) van die bloem? De bewoners van die landen leven onder d- grond (*m*). Op welk- datum (*m*) valt d- verjaardag (*m*) van onze koningin? Ik zal d- goed- raad (*m*) van mijn vader nooit in d- wind (*m*) slaan. Kent gij d- vader van deze jongens? Het huis van mijn ouders is door d- brand (*m*) erg beschadig-. Hij heeft d- dood (*m*) van zijn vriend diep betreur-. Twijfelt gij aan d- waarheid van mijn woorden? Ik heb d- naam (*m*) van die plant vergeten. Wij bewonderen d- moed (*m*) van onze voorvaderen. De bezittingen van die burgers werden verbeur- verklaar-. Die kinderen beweenen d- dood (*m*) hun- moeder. Het bedrag van die rekening moet op d- vier- April (*m*) betaal- worden. Kent gij d- geschiedenis van die vorsten?

67.

Het boek van Maria is gescheurd.

Maria's boek is gescheurd.

De gedichten van Vondel zijn schoon.

Vondels gedichten zijn schoon.

Vraag: Welk verschil merkt gij op tusschen den tweeden en vierden zin?

Onthoud: Woorden, die op *a, i, o* of *u* eindigen krijgen 's, als het woord *van* weggelaten wordt.

Opgave: Laat uit deze zinnen *van* weg, en vul in.

De rijkdom van Amerika is onbegrens-. De hoed van Johanna ligt in d- kast van mama. De romans van Van Lennep zijn zeer gelief- bij het volk. Ik vind d- hoed (*m*) van Lize mooier dan die- van Anna. De verzen van Tollens 1) zijn algemeen beken-. De rijkdom van Java is onuitputtelijk. De binnenlanden van Afrika worden door enkele moedige mannen bereis-. De ijzermijnen van Zweden leveren uitstekend ijzer. De onafhankelijkheid van Nederland danken wij aan Prins Willem d- Zwijger. De vader van Grietje heeft d- brand (*m*) geblusch-. De broer van Hendrik heeft d- trap geverf-. De schilderijen van Rembrandt zijn door d- geheele wereld beken-. In de wouden van Rusland vin- men veel wolven. Het horloge van Henri is in d- sloot gevallen. Zoekt gij d- hoed van Kato of de pet van Willem? Het huis van Tante zal publiek geveil- worden. De vriendin van Sophia is ongestel-

68.

HERHALING VAN HET BETREKKELIJK VOORNAAMWOORD.

Vul in met *die, dien, wiens, welks, wier, welcher, wien* of *wie*.

De jongen, gij gezien hebt, is d- zoon van d- heer, huis is afgebran-. De dame, gij ontmoet hebt,

1) Wat komt achter dit woord?

is d- zuster van de vrouw, echtgenoot is overleden.
 Kent gij een land, bewoners onder d- grond (*m*) leven?
 Waar woont d- heer, gij deze- brief (*m*) zult zenden?
 Kent gij een plant, zaden olie bevatten? D- jongen,
 vlieger het hoogst staat, krijgt d- prijs (*m*). Daar
 staan de mannen, vrouwen naar d- kerk geweest zijn.
 Planten, leven met d- zomer (*m*) eindig-, heeten één-
 jarige planten. Ik heb d- ring (*m*) gevonden, gij zoekt.
 De koopman, gij altijd hout lever-, is failliet. Volken,
 vorsten oorlogszuchtig zijn, worden arm. D- toren,
 gij in d- verte ziet, is van onze- stad. D- man,
 gij daar ziet, is d- oom d- burgemeester-. Dat land,
 plantengroei zoo welig is, blijkt ongezonder te wezen voor d-
 mensch. Vogels, vlucht buitengewoon snel is, hebben
 spitse vleugels. Gedurende d- zomer (*m*) ik op het platte
 land heb doorgebracht, heeft het voortdurend geonweer-.

* 69.

Als de vorige oefening.

Wie- zijt gij, krijgsman, zoo vol moed,
 Met ik gisteren stree-,
 arm mij reeds met d' eerst- slag (*m*)
 Het voorhoofd duizlen dee-?

..... brood men eet, woord men spreekt.
 d- schoen (*m*) past, (*trekken*) hem aan. mij
 liefheeft, (*volgen*) mij!

..... Neerland- bloed door de adren vloeit-, Van vreemde
 smetten vrij, hart voor land en koning gloeit-, (*Ver-
 heffen*) d- stem als wij!

De reizigers, levensmiddelen opgeteer- waren, zagen
 een wis- dood (*m*) tegemoet. D- prijs (*m*), gij voor
 die- suiker betaal- heb-, is veel te hoog. Dieren,

jongen in d- eerst- tijd (*m*) met melk gevoe- worden, heeten zoogdieren. Wij prijzen d- man, ons prijst. D- inkt (*m*), ge mij gestuur- hebt, kan ik niet gebruiken. Hier is het kind, vader pas overleden is. De man; gisteren hier is geweest, en ik gezeg- heb terug te komen, was een neef van d- notaris.

70.

HERHALING VAN MOEILIJKE WERKWOORDEN.

	't Gebeurt.	't Gebeurde.	't Is gebeurd.
Melden	Ik meld	Ik meldde	Ik heb gemeld
Leggen	Gij	Gij	Gij
Liggen	Hij	Hij	Hij
Zeggen	Jan	Jan	Jan
Haten	Wij	Wij	Wij
Gaan	Ik	Ik	Ik
Grazen	De koe	De koe	De koe
Antwoorden	Gij	Gij	Gij
Woeden	Het onweer	Het onweer	Het onweer
Bidden	Jan	Jan	Jan
Bevelen	De koning	De koning	De koning
Doen	Gij	Gij	Gij
Lezen	Gij	Gij	Gij
Bergen	Ik	Ik	Ik
Vallen	Zij	Zij	Zij
Zenden	Gij	Gij	Gij
Verzanden	De haven	De haven	De haven
Wreken	Hij zich	Hij zich	Hij zich ...
Bakken	De meid	De meid	De meid
Lachen	Het kind	Het kind	Het kind
Schrikken	Gij	Gij	Gij

71.

Als de vorige oefening.

	't Gebeurt.	't Gebeurde.	't Is gebeurd.
Malen	Ik maal	Ik maalde	Ik heb gemalen
Laden	Gij	Gij	Gij
Waaien	Het	Het	Het
Weven	Zij	Zij	Zij
Spinnen	Zij	Zij	Zij
Braden	Het vleesch	Het vleesch	Het vleesch
Barsten	Het glas	Het glas	Het glas
Rijden	Gij	Gij	Gij
Klieven	Hij	Hij	Hij
Kluiven	De hond	De hond	De hond
Klooven	De knecht	De knecht	De knecht
Scheppen	God	God	God
Scheppen	Ik	Ik	Ik
Wassen	De rivier	De rivier	De rivier
Wasschen	De meid.	De meid	De meid.
Vriezen	Het	Het	Het
Verliezen	Gij	Gij	Gij
Glimlachen	Zij	Zij	Zij
Geschieden	Het	Het	Het
Zien	Gij	Gij	Gij
Sterven	Hij	Hij	Hij
Smelten	Het ijs	Het ijs	Het ijs

72.

Als de vorige oefening.

	't Gebeurt.	't Gebeurde.	't Is gebeurd.
Komen	Ik kom	Ik kwam	Ik ben gekomen
Glijden	Gij	Gij	Gij
Landen	Het schip	Het schip	Het schip
Arbeiden	Gij	Gij	Gij
Zijn	Ik	Ik	Ik
Staan	Gij	Gij	Gij
Binden	Hij	Hij	Hij
Liefkoozen	Zij	Zij	Zij
Volharden	Ik	Ik	Ik
Wenden	De schipper	De schipper	De schipper
Wennen	Ik	Ik	Ik
Winnen	Gij	Gij	Gij
Winden	Hij	Hij	Hij
Verzinnen	Hij	Hij	Hij
Verzenden	Gij	Gij	Gij
Onweeren	Het	Het	Het
Denken	Ik	Ik	Ik
Komen	Gij	Gij	Gij
Kunnen	Hij	Hij	Hij
Weten	Ik	Ik	Ik
Vergeten	Gij	Gij	Gij
Mogen	Ik	Ik	Ik

*73.

MOEILIKHEDEN UIT DE SPELLING.

Vul in met e of ee.

B-ren zijn roofdieren, maar b-ren niet. H-len beteekent verbergen, en h-len beteekent gen-zen. De h-ler is even

slecht als de st-ler. Een wondh-ler noemt men ook wel chirurgijn. Op de r-de liggen sch-pen. Men noemt de dieren r-deloos. L-nen is hetzelfde als leunen. Wilt ge mij dat boek l-nen? Over d- Rijn (*m*) zijn veel v-ren. Struisv-ren zijn kostbaar. De zieke ligt te st-nen. Die jongen gooit met st-nen. Eet gij harde eieren of w-ke? Hoeveel w-ken is dat gel-den? De hardste rotsen verw-ren langzamerhand. Zou- gij u tegen een roover verw-ren? Ouderlooze kinderen h-ten w-zen. Als gij maar tevr-den wa-, zou- gij gelukkig w-zen. De d-gen zit in een sch-de. Die veekoopers hebben l-ren zw-pen. Die h-ren vert-ren veel geld. Zw-ren is het afleggen van -den. Hebt gij die- geestelijke hooren pr-ken?

***74.**

Vul in met o of oo.

Wij h-ren naar de sch-ne t-nen van den h-ren. II-pen hooi noemt men wel r-ken. Laat ons het beste h-pen. De houthakkers kl-ven het hout. Die vogels nestelen in kl-ven. K-len worden gegeten, maar k-len worden verbran-. Die tuinlieden p-ten r-de k-len. Hoeveel p-ten heeft een spin? De r-vers sch-ten op d- reiziger. Aan de zeilen zitten sch-ten. De boeren sch-ven de sch-ven op d- zolder (*m*). Om de sl-ten der ridders waren diepe sl-ten. De dieven openden de sl-ten met l-pers. Bakkers dragen sl-ven of voorsch-ten. Die oude sl-ven gel-ven nog aan sp-ken. Wij liepen op de t-nen om de t-nen d- muziek beter te h-ren. De b-ze jongens wilden mijn broer mee tr-nen. De zetels der vorsten heeten tr-nen. Zoogdieren z-gen hun jongen. De bijen z-gen d- h-ning (*m*) uit de bloemen. Klein-den zijn kostbare voorwerpen. Dr-gisten verk-pen dr-gerijen. Men zal de muren d-r stad sl-pen. De dieven sl-pen op hun t-nen.

*75.

Vul in met e, ee, o of oo.

Ouderl-ze kinderen h-ten w-zen. De b-ken l-zen hun water in gr-te str-men. Maak sl-pen om deze v-ren kussens. Alle eieren hebben g-le d-ren. R-zen hebben d-rems. Wilt gij p-ren of abrik-zen? De bl-de jongens k-zen het hazenpad, toen ik langs d- b-gerd (*m*) kwam. Juw-len zijn klein-den. De Chin-zen w-nen in Azië. Gij moet op de t-nen l-pen om de zieke niet te st-ren. De matr-zen h-zen het water uit de b-ten. Kr-ten h-ten ook wel bieten. In de v-nen vin- men eeuwenoude b-men. Ik zal die kinderen alles bel-ven, wat zij beg-ren. De Japann-zen hebben sch-ve oogen. Wat zijn d-ve k-len? Wie dragen kr-nen? Wie reg-ren over de landen? Wat zijn l-ze n-ten? De l-ze vos haalde allerlei str-ken uit. De vogeltjes kw-len in het l-ver. Gij moet die g-le sl-pen bl-ken. De honden kl-ven aan de b-nen.

*76.

Vul in met ij of ei.

De timmerman heeft v-len en b-tels. Men zal morgen een groote part- hout v-len. Voor die- zeed-k (*m*) zal men palen h-en; dat is een groot karw-. Men verbouwt hier veel karw-zaad. Het schip streek de z-len, toen het voor de z-l kwam. B-en zijn insekten en b-en zijn bessen. De maaiers sl-pen de z-sen. Die boeren verw-den hun koeien. Die boeren verw-den de slooten om hun land. De -kers-ken maten en gewichten. Midden op die h-de verr-st een prachtige -k. Die polder ligt beneden Amsterdamsch p-l. De wilden str-den met p-l en boog. 's Avonds n-gt de zon ter kimme. N-gen beteekent een buiging maken. Een lucht-

ballon kan verbazend hoog st-gen; zou- gij er mee durven r-zen? Het deeg r-st in de pan. De kanten dier vall- zijn zeer st-l. Wat zijn de st-len van een deur? Moeder heeft een doz-n dw-len gekocht. De kapit-n liet de z-len h-schen. De zieke l-dt veel pijn. De hond l-dt den blinde.

* 77.

Vul in met s of sch.

De mar-kramer begaf zich op mar-. De matroos klom in de mar-. De wind rui-t, het water brui-t. In het mo-vond ik het ei van een mo-. Tusschen het li- sprong een vor-. Maak een lu- aan die jas. Waar wonen de Ru-en? Waar groeien de ru-en? Voor de deur lag een stroowi-. De jager draagt een weita-. Men noemt een kopje wel een ta-. De a- van het wiel brak. Het hout verbrandt tot a-. De reus tor-te een zware vracht. De boer dor-te het graan. De meid wa-t het linnen. Waar wa-t die plant? Een e-levert taai hout. De koopman ei-t zijn geld. Ieder ij-t van die geschiedenis. De bij verzamelt wa-. Doe dat linnen in de wa-. Wat is dat voor een gedrui-? Een ridder droeg een harna-. Dit paard is van het echte Friesche ra-. Uw ver-jaring nadert met ra-e schreden. De soldaten zijn op mar-. De kramer draagt een mar-.

* 78.

Algemeene herhaling.

EEN WELDOENER.

Buiten d- stad Weenen wer- eens een groot feest ge-vier-. Ouden en jongen gingen daarheen, en de bedelaars en orgeldraaiers spoe- zich mee naar buiten. Onder hen bevon- zich ook een oud man, een invalide. Hij ha- in d- oorlog een been en drie vingers van zijn rechterhand ver-

loren, en werken kon hij dus niet. Toch wil - hij zijn brood verdienen en met moeite ha - hij een paar liedjes op d - viool geleer -. Van 's morgens vroeg tot 's avond laat speel - hij ze voor d - huizen, en een schamel stukje brood verdien - hij er mee. Nu ston - hij bij een d - boomen aan d - weg, maar niemand luister - naar zijn gekras. Geen cent wer - hem (*toewerpen*), hoe hij ook zijn best dee -. Moede - loos en afgemat zet - hij zich eindelijk op d - grond (*m*) neer, terwijl velen reeds van het feest huiswaart - keer -. De tranen biggel - hem over d - wangen. D - geheel - dag (*m*) ha - hij niet gegeten en geen cent ha - hij verdien -! En wat had - al die menschen niet (*genieten*) en hoeveel geld hadden zij verteer -! O, wat gevoel - hij zich ongelukkig.

* 79.

(Vervolg.)

Daar klop - een heer hem op d - schouder en wek - hem uit zijn droevig gepeins. Tegelijkertijd glee - een geldstuk in zijn handen en wer - hem d - viool ter leen gevraag -. D - vriendelijk - heer stem - dez - daarop heel zuiver en begon toen te spelen. D - oud - man begreep niet, hoe die schoon - tonen uit zijn viool kon - komen. Zulk - muziek ha - hij nog nooit gehoor -. Maar ook vele voorbijgangers bleven staan en luister - naar d - muziek. Het duur - niet lang, of een groot - menigte was om d - kunstenaar verzamel -. Deze wenk - toen d - oud - man, dat hij met d - hoed (*m*) moest rondgaan. Hij (*doen*) dat en weldra was d - hoed met allerlei geldstukken gevul -. Ja tweemaal ledig - hij die - in d - zak (*m*), waarin hij anders zijn viool (*bergen*). En, terwijl d - omstanders met d - hoed (*m*) d - kunstenaar (*toewuiven*) (*komen*) hem d - tranen van wreugde in d - oogen. Daar (*ophouden*) d - speler en (*leggen*) d - viool neer. D - oud - man wen - zich om

en wil- hem bedanken. Maar deze (*wachten*) d- dank (*m*) niet af, want hij was reeds onder d- menigte (*verdwijnen*). Hoe gelukkig en rijk keer- d- arm- invalide naar huis terug. Weken lang (*behoeven*) hij nu geen gebrek te lijden, en elk- avond (*danken*) hij God en zijn edel- weldoener.

*80.

WAT HEIN ONDERVOND.

Hein ha- goed geleer- op school. Dat (*zeggen*) alle jongens, dat (*zeggen*) Vader en Meester ook. Nu hij dus zijn 14de jaar ha- bereik-, moest hij een vak kiezen. »Wel,» (*vragen*) zijn vader hem, op zeker- dag, »hebt gij al wat (*kiezen*) jongen?» »Zeker, vader,» antwoord- Hein, »ik wens- zeeman te worden.» Moeder (*schrikken*) wel een beetje en zij en vader (*raden*) het hem af. Maar Hein bleef bij zijn besluit, want voor gevaar (*vreezen*) hij niet. Zoo (*geschieden*) het dan, dat hij op een schip (*plaatsen*) wer-. D- eerst- Juni (*m*) (*stevenen*) het seekasteel d- haven van IJmuiden uit en (*zetten*) koers naar 't Kanaal. Vandaar zou d- reis naar d- Kaap en verder naar Batavia en Samarang vervolg- worden. In het begin ha- men weinig tegenspoed, zoodat Hein gemakkelijk zijn werk (*verrichten*). Maar spoedig (*onder- vinden*) hij, dat het op zee niet altijd voor d- wind (*m*) gaat. Nog voor zij d- kaap (*bereiken*), stak een hevig- storm (*m*) op. Het schip (*slingeren*) geweldig en weldra (*missen*) het 't roer en een paar masten. Eindelijk (*stranden*) het op een onbeken- eiland, waar zij hulp (*hopen*) te vinden.

*81.

(Vervolg.)

Hein wer- met drie matrozen uitgestuur- om water en eetwaren te halen. Het eiland was echter onbewoon-, zoodat

zij slechts wat wild- vruchten (*meebrengen*). Ook had- zij een beek met goed drinkwater ontdek-. Daarheen (*zich begeven*) nu d- arm- schipbreukelingen en (*slaan*) er een tent op. Hierin (*overnachten*) zij, terwijl zij over dag aan d- kust naar een schip (*uitzien*). Maar weken (*verloopen*) eer zich een vaartuig in d- nabijheid (*vertoonen*). Hun voorraad levensmiddelen (*vermindere*) reeds zeer, want koren (*groeien*) er niet. Ook wer- er geen dieren gevonden, vleesch zij (*kunnen*) eten. Alleen wer- nu en dan een vinkje (*vangen*) of wer- een paar zeevogels (*schieten*). Doch, toen d- nood het hoogst was (*stijgen*) (*naderen*) een zeil. De booten, welke zij bewaar- hadden, wer- (*laden*) en uitgezet. Met krachtig- slagen (*roeien*) men naar het schip in de verte en (*wuiven*) om hulp. Gelukkig wer- zij door d- bemanning van dat vaartuig opgemerk-. Daar (*reven*) men d- zeilen en (*sturen*) zooveel mogelijk naar d- naderend- booten. Na een uur ongeveer (*staan*) Hein en zijn metgezellen op het dek van een Holland- barkschip, waarop zij gastvrij wer- onthaal- en gehuisves-. Zij (*keeren*) er mee huiswaart- en na een afwezigheid van 8 maanden (*begroeten*) Hein weder zijn ouders. Hoe hartelijk (*omhelzen*) hij allen! Later (*doen*) hij nog menig- reis naar Oost en West.

*82.

Vul in, en gebruik daarbij deze werkwoorden:

doorkruisen, verdwalen, overvallen, ronddolen, bemerken, uitzien, bewoond worden, beraadslagen, verstouten, openen, aanbieden, mededeelen, binnenkomen, scharen, staan, hangen, vermoeden, aanlanden, noodigen, toetasten, rusten, opdisschen, lachen, schertsen, vergeten.

EEN VALSCH ALARM.

Twee reizigers, die te paard het Zuiden van Italië , en werden door d- duisternis Na d- geheel-

avond te hebben, zij een schamel- hut, die- er
, alsof zij door roovers Na een poosje te
 hebben, zij zich aan d- deur te kloppen. Deze wer-
 door een ruw- kolenbrander, die- hem zijn huis tot schuil-
 plaats, zoodra zij hun ongeval hadden., zagen
 zij nog meer ruw- kerels, die- om d- disch waren,
 waarop het avondmaal te dampen. Aan d- wand
 pistolen, geweren en sabels en onze reizigers dat zij
 in een roovershol waren.

De gastheer hen beleefd uit aan d- tafel te gaan
 zitten en mee te eten. Uitgehonger- door d- lang- reis,
 zij gretig en onderwijl van de vermoeienis
 uit. Na d- maaltijd d- kolenbrander een flesch vrij
 goed- wijn; er wer- en, en weldra
 d- reizigers hun dom- angst.

*83.

Vul in, gebruik daarbij deze werkwoorden:

*begeven, zinken, zich wenden, staan, trachten, vernemen,
 slijpen, worden, leiden, trachten, verstijven, verstommen,
 worden, openen, sluipen, richten, slachten, wachten, houden,
 openspalen, zich richten, leggen, slachten, zitten, smullen.*

EEN VALSCH ALARM.

(Vervolg.)

Vermoei- van d- lang- tocht zij zich weldra ter
 ruste, en een d- reizigers weldra in een diep- slaap.
 't Was d- ander echter onmogelijk d- slaap te vatten, hij
 om en om, doch altijd hem d- wand met pistolen en
 geweren voor d- geest; tevergeef- hij d- kolenbrander
 uit zijn zinnen te verbannen. Midden in d- nacht hij
 d- klank van een mes, dat, en het gerucht van

fluisterend - stemmen, en daarop d - zwaar - voetstap van d - kolenbrander op d - ladder, die - naar d - zolder Doodelijk ontstel -, hij zijn slapend - vriend te wekken, doch hij was door d - angst als en Daar de deur, een zwarte gedaante over d - zolder naar d - plaats, waar d - slapend - reiziger Hij op d - voet gevolg - door een ander - man, tot wie - hij fluisteren - deze woorden »Wat dunkt u, als ik ze allebei?» De reiziger met ontzetting d - naderend - dood, en d - adem in, met d - oogen wijd De kolenbrander met het mes in d - hand naar d - legerstede zijn - vriend -, zich plat op d - grond en — hij twee vette kalkoenen, die - in een hok op d - zolder D - volgend - morgen bij het ontbijt de reizigers er lekker van.

*84.

Vul in, en gebruik daarbij deze werkwoorden:

staan, vermoeden, bestaan, weten, kennen, stooten, hangen, plaatsen, wijzen, schreien, voorzien, worden, toenemen, bezwijken, zich bevinden, heeten, bereiken, meegeven, uitoefenen.

DE SCHOORSTEENVEGER.

Arme schoorsteenveger! Onder Savoye - heerlijk - hemel zijn wieg. Hij niet, dat er een Noorden; hij niet eens, wat koude was, vuur en rook hij nauwelijks.

De armoede van d - vader d - twaalfjarig - Leonard uit d - ouderlijk - woning. Men d - knaap een mandoline om d - hals, en er een marmotje op; men gaf hem een stuk brood in d - zak en hem d - weg naar het Noorden. Het jongske ging op weg; het was, als hij, wat hem te wachten ston -.

Elk- dag hij treuriger; naarmate hij verder trok, zijn heimwee Als hij het marmotje, die- trouw- vriend niet geha- ha-, zou hij op d- lang- weg van verdriet zijn. Op d- tweeëndertig- dag na zijn vertrek, hij in een moerassig landje, dat Nederland Hij dus het doel zijn- reis, want zijn vader ha- hem een lang- brief voor een oud- vriend, di- te Amsterdam het bedrijf van schoorsteenveger

85.

Vul in, en gebruik daarbij deze werkwoorden:

staan, uithangen, liggen, verspreiden, heeten, afwenden, openen, opnemen, praten, doen, vernemen, droomen, ontdoen, kleeden, ontmoeten, houden, groeten.

DE SCHOORSTEENVEGER.

(Vervolg.)

Op zeker- avond hij voor d- deur van een huis, waar een bordje met dit opschrift: *Gebroeders Leoni, Italiaan- schoorsteenvegers en rookverdrijvers*. Voor d- deur eenige zwarte garden, die zoo'n onaangenaam- reuk, dat Leonard (zoo onz- vriend) onwillekeurig het hoofd De deur werd De jongste d- Leoni- ontving d- knaap vriendelijk; hij in huis

Onder het avondeten men in het Italiaan- over Itali-; dat d- arm- Leonard goed na zijn lang- reis: hij had in zoo lang- tijd d- moedertaal niet 's Nachts hij van Itali-.

D- ander- morgen men hem van zijn lompen en men hem in een grof linnen pak met een los- kap over het hoofd. Ieder, die- d- klein- schoorsteenveger op d- straat, stil om die- aardig- knaap te bewonderen, en de meisjes hem vriendelijk.

***86.**

Vul in, en gebruik daarbij deze werkwoorden:

staan, bevelen, schoren, zich afduwen, klimmen, glijden, bederven, terugkeeren, snijden, vinden, uillachen, najouwen, groeten, wenden, vluchten, schelden, schreien, zich haasten, ijlen, storten, deelen.

DE SCHOORSTEENVEGER.

(Vervolg.)

Helaas! dat mooie leventje was van kort- duur. Weldra hij onder een hoog-, zwart- schoorsteen, en zijn meester hem in die- nauw- donker- koker te kruipen. Met d- rug tegen d- wand en met de knie-, hij als een eekhorentje tot aan d- top van d- schoorsteen. Maar o wee! d- kap hem van 't hoofd en het roet zijn prachtig- krullebol. Toen hij van d- arbeid was, men hem d- helft van zijn schoon- haartooi af. Maar dit hij niet het ergste. Op d- straat werd hij door een ondeugend- jongen en; dezelfde meisjes, die hem di- morgen zoo minzaam hadden, nu het hoofd van hem af; de kleintjes voor d- zwart- moriaan, en enkele jongens hem uit.

De Savoyaard van verdriet, hij naar huis, d- trap op naar d- zolder en daar zijn hart uit voor zijn- eenig- vriend, het marmotje, waarmee hij totnogtoe elk- broodkorst had.

***87.**

Vul in, en gebruik daarbij deze werkwoorden:

zuchten, gaan, troosten, vermoeden, weenen, vinden, worden, uitschelden, vinden, worden, schijnen, bezaaien,

verhuizen, bouwen, leggen, wedden, vinden, houden, hooren, vervelen, arbeiden, overhouden, besparen, nemen, zich spoeden, zich troosten, werken.

DE SCHOORSTEENVEGER.

(Slot.)

De vrouw van d- patroon hoorde, hoe d- arm- jongen...; zij naar hem toe en hem aldus: »Ik wel, mijn kind, waarom gij.... Ge het land en het klimaat zoo treurig, en ge door de straatjongens, niet waar? 't Is waar, in d- winter ik het land ook onplezierig, maar na kort- tijd het lente; dan de zon zoo vroolijk, en dan het veld met bloemen De trekvogels, die- nu naar Ital- zijn, komen weer. In elk- boom en onder d- rand van d- goot worden dan nestjes, en daarin worden eieren Ik, dat ge dat aardig En die kwajongens! Ge u maar, of ge ze niet, dan het schelden hun gauw. Ge zoo veel ge kunt; het geld, dat ge, zal ik voor u in d- spaarpot doen. In d- tijd van drie jaar ge misschien wel f 300, dan ge d- wandelstok in d- hand en gij terug naar d- plaats, waar ge als kind hebt. Met d- groot- schat, die- ge meebrengt, zijt ge dan d- rijkst- van het dorp.»

De Savoyaard en voortaan vlijtig om die- schat te verdienen.

***88.**

Vul deze werkwoorden in:

treden, koopen, lusten, werpen, wachten, treden, bestellen, vragen, zuchten, antwoorden, gadeslaan, zich bedenken, leggen, spannen, helpen, leggen, ontvangen, willen, staan, bemerken, staan, zich verroeren, liggen, schrikken, schudden.

DE KREKELS.

Mijn vriend Jakob eens in een bakkerswinkel: hij een broodje voor een jongetje, dat graag warme krente bolletjes Hij een gulden op d- toonbank en terwijl hij op kleingeld, een knaapje van ongeveer 7 jaar d- winkel binnen. Het ventje een brood, en toen de bakkerin hem, of hij geld bij — had, hij droevig en: »Moeder heeft gezeg-, dat ze morgen bij u komt.» Ondertusschen Jakob d- knaap oplettend, het ventje zag er vermager- en droevig uit en was zeer schamel geklee-. De bakkerin even, en toen een brood op d- toonbank. Het jongetje al zijn krachten in om d- zwaar- vracht van d- toonbank te nemen, maar Vriend Jakob hem en hem het brood in d- arm. Jakob geld terug en d- winkel verlaten, maar hij stil, toen hij, dat het jongetje met een verbaasd- gezicht bij d- deur te luisteren. »Manneke! Waarom ga je niet naar huis?» De knaap niet, maar een glans van vreugde op zijn bleek gezichtje; hij, toen Vriend Jakob hem aan d- arm

89.

Schrijf dit stukje in den verleden tijd.

DE KREKELS.

(Vervolg.)

Het knaapje zucht en antwoordt: »Ik sta te luisteren naar het gezang van d- krekels in d- bakkerij. Als het waar is, wat Moe mij vertelt, dan wil ik zoo graag een paar krekels hebben.»

»Wat vertelt uw Moe daarvan?» vraagt vriend Jakob.

»Moe zegt, dat de krekels iedereen geluk brengen, - die ze

in huis heeft. Sedert vader (*sterven*), schreit Moeke alle dagen, zeker, omdat ze de rekeningen niet betalen kan. Misschien gaat het beter, wanneer ze een paar krekels heeft."

De bakkerin en Jakob wisschen de tranen uit d- oogen en kunnen van aandoening niet spreken. De goede vrouw gaat naar d- bakkerij, vraagt haar man om een paar krekels en deze vangt er vier voor haar. Ze doet ze in een pillendoosje, steekt wat gaatjes in het deksel, brengt d- schat aan d- arm- jongen, en kust hem. Jakob tilt d- jongen met brood en al op, en zegt, dat hij een braaf- jongen is, die- om zijn arme moeder denkt. Jakob opent de deur, en het ventje snelt verheugd weg, met het brood in d- arm en de krekels in d- hand.

90.

Vul deze werkwoorden in:

denken, verrassen, halen, storten, schrijven, staan, betalen, vouwen, zenden, bevelen, kunnen, terugkeeren, vinden, herinneren, aantreffen, lachen, praten, schertsen, liggen, vermoeden, komen, vooruitsnellen, ontvangen, lachen, uitroepen.

DE KREKELS.

(Slot.)

Vriend Jakob : »Als wij die arme vrouw eens ?» Hij zijn portemonnaie uit d- zak, en d- inhoud op d- toonbank uit. De bakkerin een briefje, waarin , dat de vrouw geen cent meer schuldig was, daar een onbekend heer alles Het briefje en het geld werden in een papier , en de bakkerin d- loopjongen daarmee naar d- woning d- arm- vrouw. Zij hem zoo hard te loopen, als hij Toen het knaapje , hij zijn Moeder vroolijk en opgeruim-. Hij zich niet, haar ooit

zoo vroolijk te hebben. Zij en en en er een glans van blijdschap op haar gelaat. Gij wel, hoe dat, niet waar? De bakkersjongen met zijn lange beenen was d- klein- dreumes, zoodat de vrouw het geld eerder dan de krekels. Wat was hij blij, dat zijn moeder weer! »Dat hebben de krekels gedaan, Moeder!» hij.

**ENKELE TOONELEN UIT „DE OVERWINTERING DER
HOLLANDERS OP NOVA-ZEMBLA”,**

in de jaren 1596 en 1597.

Aanhef.

Nog hiel- het schriklijk pleit van dwang en vrijheid aan;
 Nog (*dragen*) — vaadren erf d- Spaansch- legervaan
 En dronk om strijd het bloed van landzaat en van vreemden;
 D- kneuzend- oorlogsvracht beploeg- e Vlaandren - beemden,
 En Neêrland- week- grond (*m*) hijg-e onder 't wicht van wee.
 Toch hiel- haar vlag zich op, en dek-e land en zee,
 En (*waaien*) in eere rond en d- overwinning tegen.
 Kastielje (*krimpen*) terug voor Maurits — heldendegen,
 En de Ooster- Indiaan, op Java- kust begroe-,
 Bevrach- Neêrland- vloot met — wereld- overvloed.
 Europa zag, verbaas-, het rijzen- wonder was-en,
 Het ongeken- kleinnood, versch-len in moerassen,
 Uit wier en dras gewel-; dat, onbevlek- en schoon,
 Welhaast als keurgesteent' zou fonklen aan haar kroon.

Het vertrek.

Reeds wen- e Houtman- kiel, in Gama- wed gedreven,
 Door 't zog d- Portugees, naar Bantam- ree d- steven (*m*),

Reeds grijp- Van Noord het roer, en stuur- zijn rank- vloot
 Door Magellane- straat en om d- wereldkloot (*m*).
 Een ander stout bedrijf vang- Heemskerk aan te wagen.
 Hij waak- zijn nachten door, doormijmer- gansche dagen,
 Doorkruis- d- aardbol (*m*), meet de zee-, smel- ze ineen;
 Hij wil door 't ijsig Noord naar 't zengen- Oosten heen.
 Langs Nova-Zembla- kust, in storm en sneeuw verl- ren,
 Wil hij naar China voort en d- Indus op gaan sporen;
 En zoo dit pad (*bestaan*) door 't eeuwenheugen- ijs,
 Hij wil, dat Neerland- vlag Euroop' d- doortocht (*wijzen*).
 't Vang- aan, het kloek bedrijf, waar 't nakroost van zal spreken;
 Men win- de kabels, hij- de zeilen, wacht het teeken
 't Verschijn- : d- lont strijkt neer, het knappen- krui- ontbran-,
 En 't losgedonder- schot wensch- heil aan 't vaderland.

Op zee.

't Was of natuur verboo- d- toeleg (*m*) door te drijven,
 Zij wijs- de schepen af, die- wrevelig binnen blijven;
 Uit deernis met d- ramp, die- 't opzet kosten zou,
 Geef- zij d- tegenwind (*m*) voor d- afgebeden- kou.
 Maar, vruchtloos is haar wenk op voogd en scheepsgezellen:
 't Was Neerland niet meer vreemd, Natuur d- wet te stellen.
 Bij 't opgekomen tij, met ongeduld verwach-,
 Doorsnijden zij d- vloed (*m*) en glippen uit haar macht.
 Zij zetten zeil bij zeil en zijn op zee verdw- nen
 En houden Noordwaart- aan, naar Uitland- banken henen.
 Gelijk het vluchten- wild, ontk- men langs het veld,
 Zoo reppen zij zich voort, d- teugel (*m*) uitgesnel- .
 Helaas! waar ijl- gij heen, verdoolden? wen- d- steven (*m*)
 Keer- weer, naar d- oevers weer, voor 't gapen- graf beg- ven!
 Zie-, zie-! uw wimpel, die- zich uitstrek- in d- lucht,
 Wijs- u naar 't land terug, . . . gij te roekloos vlucht.

Het hooge Noorden.

Hier heeft d- wintervorst d- zetel (*m*) opgeslagen;
 Hier is zijn erf, zijn rijk! hier zijn geen lentedagen.
 't Van ver genader- licht, dat door d- nevel (*m*) schiet
 (*Mogen*) lekken aan d- sneeuw, maar deer- d- ijsklomp (*m*) niet.
 En altoos grauw- lucht weeg- drukken- op d- stranden.
 Hier hou- geen sterv'ling 't uit, hier kom- geen Noorman landen;
 Geen andre plek op aard, hoe karig ook bedeel-.
 Is zóo ellendig naakt, zóo arm aan groei en teelt.
 Hier is d- grond (*m*) versteen-, om nimmermeer te ontdoeien;
 't Zijn vlokken, anders niet, . . . hier d- wolken strooien;
 Het doodlijk wit alleen, dat op d- omtrek (*m*) kleef-;
 Is 't onverwissel- kleed, dat hier d- schepping heeft.
 Ziedaar, 't ongastvrij oord, van 't menschdom afgesl-ten,
 D- boôm (*m*), . . . Heemskerk drukt met al zijn tochtgen-ten,
 D- onbetr-den grond (*m*), waarop hij bi- en kniel-,
 En d- Almacht vurig dankt, die- al zijn volk behiel-.

Toespraak van Barends.

Ja, mannen! 't Lot is bang: men (*denken*) hier aan geen keeren,
 Elk volgen- ochtenduur zal nog d- nood (*m*) verm-ren,
 D- winter (*m*) is nabij: God weet hoe streng, hoe koud!
 Maar d- Almacht ziet ons aan, waar ons geen mensch aanschouw-
 Kom-, in die- hoop getroos-, d- hand aan 't werk geslagen!
 D- leeftocht (*m*), . . . ons rest, het sloopshol uitgedragen;
 God (*geven*), hoe hij (*strekken*) tot ons een uitkomst wach-!
 D- boot van 't ijs gesleep- en hier aan wal gebrach-;
 God (*geven*), dat ze eenmaal ons te stâ zal mogen komen!
 Geweer en kruut verzaam-, de zeilen afgem-;
 De takels ingehaal-, wat redbaar is, gere-,
 En van 't gesloop-e wrak een woning opgeze-!
 Aan 't werk! d- nood (*m*) wil spoed! kom-, makkers! 't gel-
 (ons leven!

Het sloopen van het Schip.

Zij d-len mijlen ver, en halen stam en boomen,
 In 't water neergedaal-, van elders afgek-men,
 En hier in 't ijs geklem-, met wortelstruik en al.
 Zij staaplen reis op reis d-lading op d-wal (*m*),
 En trekken heen en weer, en ta-en hoop op h-pen
 Bij d-afbraak van het schip, dat gind-hun makkers sl-pen.
 D-spaanders vliegen van d-scheepsromp (*m*) wijd en zijd;
 D-voorraad meerder-, en verdubbel-nog d-vlijt,
 D-bang-nacht (*m*) alleen dwing-d-arbeid* (*m*) weer te staken.
 Zij slapen in het hol, en staan om beurt te waken,
 En reppen weer d-bijl, als d-eerst-schemer (*m*) gloor-:
 Zoo gaat het dag aan dag in zuur-arbeid (*m*) voort.
 Het schip kor-in, d-bouwstof groei-de sl-den snellen,
 Het strand ligt opgehoop-van 't sl-pen en het vellen,
 D-laast-toevoer (*m*) is ontladen en vergaar-.
 Nu vat men schop en spa en scheidt d-sneeuw van de aard*,
 En bakend-omtrek* (*m*) af, waarin men 't huis zal bouwen.

De Beren.

Maar, nauw was d-eerst-dag (*m*) in 't nieuw verblijf gesl-ten,
 Nauw kwam d-traag-dag (*m*) zijn tijd al meer verg-ten,
 Met l-wer schr-den aan, of bij d-eerst-blik (*m*)
 Stol-hun het bloed om 't hart van onverwacht-schrik (*m*)
 Een aantal beren, van d-honger (*m*) opgesl-ten,
 En rekt zich, snuiven-langs d-planken, recht op uit.
 En lekken zich d-muil en hunkren naar d-buit (*m*).
 Men spel-in 't naderen-uur zich d-*ijselijkst-dood (*m*),
 Doch Barends blijf-bedaar-in d-*aangedrongen nood (*m*);
 »Kom-''! roep-hij, »makkers, kom-!'' d-vijand (*m*) aangevallen,
 »Verdr-ven of verniel-! bestr-den met ons allen!''

*) Wat is hierbij op te merken?

Men klauter- op d- nok (*m*) of zit d- schoorsteen (*m*) rond.
 't Gedierte grim- hen aan en schuimbek- van d- grond (*m*),
 En span- d- klauwen uit in 't uitgehonger- smachten
 Daar bran- het eerste schot hun schriklijk door d- vachten ;
 Een tweede knal-, een derde volg-, het vuur en 't krui-
 Jaag- schroot en kogel uit d- tromp hun in d- huid.

Drijfhout.

Maar langer duurt d- nacht (*m*) en grauer zijn de dagen,
 En flauwer wor- het licht, en ruwer nog de vlagen ;
 D- telkens feller kou, die- doordringt tot d- haard (*m*),
 Kor- ras d- brandstof in, bij 't bouwen uitgespaar- .
 Zij t-gen weer aan 't werk en schuiven weer de sl-den,
 D- bar- oever (*m*) langs, met pelzen om de leden,
 En zoeken, uren wijd, het drijfhout langs d- zee,
 En hakken 't uit het ijs, en zeulen 't op d- slee.
 Soms is d- dag (*m*) voorbij en reeds d- nacht (*m*) aan 't dalen —
 Gedurig voor zijn tijd, — eer dat ze 't huis weer halen ;
 Dan schiet een ijsbeer toe, voordat zij 't jachtroer gr-pen,
 En valt d- achterste aan, het nekbeen ingen-pen,
 En sleept hem mede, dun- d- manschap, en verhaal- 1)
 Hun krijgskunst, op d- prooi, die 't met d- dood (*m*) betaal- .

1) Verhalen = wreken, betaald zetten. Men zegt nog wel: ik zal de schâ op u verhalen.

- E. DRENTH, **Hoofdpunten der Vaderlandsche Geschiedenis.**
Een leerboekje voor de Lagere School f 0,25
- E. DRENTH, **Vaderlandsche Geschiedenis.** Een leerboekje voor
de hoogste klasse der Lagere School en voor het Herhalings-
onderwijs f 0,40
- C. PLATTELANDER, **De Huishouding der Burgerlijke Gemeente.**
Leerboek voor de hoogste klasse der Volksschool . . . f 0,25
- B. H. SCHROVEN, **Insulinde,** Schetsjes voor School en Huis. - 0,40
- VERMEULEN, **Een Bloemruiker,** Kleine en grootere gedichten
voor de Volksschool f 0,45
- VAN AGT, **Taal oefeningen, N°. 1. 4de druk** - 0,15
- VAN AGT, **Taal oefeningen, N°. 2. 3de druk** - 0,15
- VAN AGT, **Taal oefeningen, N°. 3. 2de druk** - 0,15
- VAN AGT, **Taal oefeningen, N°. 4, 5 en 6 à** - 0,15
- CRITAS, **Handleiding bij het Onderwijs in het Metriekstelsel.**
Prijs f 1,25
- CRITAS, **Opgaven behorende bij het Metriekstelsel.**
Drie stukjes. Prijs van elk stukje - 0,20
- CRITAS, **De nieuwere richting in het Lager Onderwijs en**
hare toepassing in de practijk f 0,90
- M. J. KOENEN, **Dictées over de nieuwe Spelling, met aan-**
teekeningen tot zelfoefening, ten dienste van Lager en Middelbaar
Onderwijs. 2de druk f 0,50
- W. G. A. J. RÖRING, **De Jeugdige Correspondent. Nieuw,**
Practisch Brievenboek voor Dag- en Herhalingschool. 3de druk.
Prijs f 0,40
- J. H. VEENENDAAL, **Denken en Schrijven. N°. 1. 4de druk.**
N°. 2. 5de druk. Elk stukje. f 0,15
- J. H. VEENENDAAL, **Beknopte Aardrijkskunde van Neder-**
land. 6de druk f 0,35
- J. H. VEENENDAAL, **Beknopte Aardrijkskunde van Europa.**
3de druk f 0,35
- A. DOELEMAN, **Dichtbij en Veraf. Kleine Aardrijkskunde voor**
het Lager Onderwijs f 0,25
- E. J. BONESCHANSCHER en J. VAN CALKAR, **Geschiedenis en**
Karaktervorming. Een leesboek over voornaame personen uit
de Vaderlandsche Geschiedenis voor de hoogste klasse der Lagere
School. 2 deeltjes. 1e deeltje **2de druk.** Elk deeltje . . f 0,40

- TER HAAR, **Genaturaliseerde Vreemdelingen**. Een leesboekje voor de hoogste klassen der Volksschool, bevattende vele vreemde woorden, die dagelijks voorkomen. *3de druk*. f 0,40
- EGBERT, **Tijdstafel van de Geschiedenis des Vaderlands**, voor de Lagere School. f 0,05
- J. J. TEN HAVE, **Vaderlandsche Geschiedenis**. Leerboekje voor de Lagere School , f 0,15
- N. VEENSTRA RZN., **Het Werkwoord** in de gewone Lagere School. Een stel taaloefeningen voor het vierde en vijfde leerjaar f 0,20
- N. VEENSTRA BZN., **Leerboek der Geschiedenis van het Vaderland**. *2de druk*. f 0,50
- M. HILLENUS, **Boven Duizend**. Het schriftelijk rekenen met grootere getallen, in verband met eenvoudige vraagstukjes. 2 stukjes. Prijs van elk stukje. f 0,20
- A. G. E. HOYER, **Klein Planten-Album**. Inleiding tot Planten-Album N°. 1 en 2. Voor de Lagere School en de voorbereidende klasse der Normaallessen f 0,35
- A. G. E. HOYER, **Planten-Album N°. 1**. Ter bevordering van de kennis der algemeen in Nederland groeiende planten. Ten dienste van Kweekscholen, Normaallessen en Hoogere Burgerscholen. *3de druk* f 0,75
- A. G. E. HOYER, **Planten-Album N°. 2**. Ingericht tot het leeren kennen en bewaren van ruim 140 verschillende soorten. Voor Kweekelingen en Onderwijzers. *2de druk* f 0,75
- VAN 'T HOF's **Schrijfcursus** in 12 nummers. Prijs van N°. 1—10 8 Cent per nummer. Prijs van nummer 11 en 12 op zwaarder papier gedrukt , , . . . f 0,10
- L. VAN ANKUM, **Schrijfvoorbeelden** voor de hoogste klassen der Lagere Scholen, Herhalingsscholen, enz. Een vervolg op den Schrijfcursus van VAN 'T HOF en anderen. In 4 nummers: I. Kleine Gedichten. II. Grootere Gedichten. III. Brieven. IV. Allerlei. Prijs van ieder nummer. f 0,20
- S. P. BAKKER en C. L. BRUIST, **Teekenoefeningen** voor de Lagere School. In 12 nummers. N°. 1—3 *5de druk*, N°. 4 *4de druk*, N°. 5 en 6 *3de druk* en N°. 7—10 *2de druk*. Prijs van ieder nummer 12¹/₂ Cent.
- Handleiding** bij idem, *2de druk*. f 0,40